

Yleiskaava 2020 - Sosiaalisten vaikutusten arviointi

25.10.2019

SISÄLLYS

Johdanto.....	3
Mitä on sosiaalisten vaikutusten arviointi?	4
Sosiaalisten vaikutusten arviointiprosessi	4
Yleiskaavan tavoitteet ja ratkaisut	5
Miten kaupunki kasvaa?	7
Arjen toimintaympäristö	9
Liikkuminen, kulkutavat	9
Työpaikat.....	12
Palveluiden riittävyys ja saavutettavuus	14
Sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen palvelut.....	15
Kaupalliset palvelut.....	17
Virkistyksen ja vapaa-ajan mahdollisuudet	18
Asuminen	23
Alueiden erilaistuminen	25
Asukkaiden kokema elinympäristö	27
Imago	27
Identiteetti	27
Yhteisöllisyys	28
Viihtyisyys.....	30
Terveellisyys, ympäristöhäiriöt.....	32
Yhteenveto	34

Yleiskaava 2020:n keskeisimpinä periaatteina on, että kasvunäkymistä huolimatta uusia kaupunkirakenteen avauksia ei kaavassa osoiteta, vaan kasvu ohjataan nykyrakenteeseen tiivistäen ja uudistaen. Tämän takia myös sosiaalisia vaikutuksia ilmenee jo ennen uusien asukkaiden muutttoa nykyisten asukkaiden arjessa.

Yleiskaavalla halutaan edistää arjen toimivuutta, sitä että Vantaa on asukkailleen hyvä kotikaupunki. Toimivassa arjessa liikenne on sujuvaa, työpaikka -sekä palvelutarjonta on monipuolista ja se on saavutettavissa sujuvan matkan päässä. Näiden vastapainona tarvitaan monipuolisia asumisen mahdollisuuksia ja viihtyisiksi koettuja asuinympäristöjä sekä virkistys- ja vapaa-ajan palveluita. Näiden arjen osa-alueiden toimiessa hyvin yhteen vahvistuu myös muiden käsitys Vantaasta hyvänä kotikaupunkina.

Yleiskaavan tavoitteiden (*Yleiskaavan tavoitteet 22.01.2017*) kestävyiden raamissa sosiaalinen kestävyys on yksi osa kokonaisuutta.

Sosiaalisesti kestävä kaupungin tulee edistää asukkaiden hyvinvointia ja vähentää alueellista eriarvoisuutta. Alueellinen eriarvoistumisen hidastaminen edellyttää kaupungilta merkittäviä toimenpiteitä. Asuntopolitiikalla, kuten asuntojen hallintomuotojakauman säätelyllä, on merkittävä rooli eriarvoistumiskehityksen ehkäisyssä. Yleiskaavalla voidaan luoda uusia rakentamismahdollisuuksia taantuvilla alueilla, minkä johdosta asuntokanta voi monipuolistua. Myös kaupungin uudistaminen purkamalla ja tehostamalla vanhaa rakennuskantaa tarjoaa mahdollisuuksia asuntokannan rakenteen uudistamiseen. Liikkumisyhteyksien kehittäminen voi puolestaan toimia positiivisen kaupunki uudistuksen käynnistäjänä, samalla kun se parantaa alueen liikkumismahdollisuuksia.

Tiivistyminen ja rakennetun ympäristön laajeneminen edellyttävät vastavuoroisesti suurempaa huomiota julkisen kaupunkitilan laatuun. Kaupungin tiivistyessä tulee varmistaa, että rakennettu ympäristö on edelleen vehreä ja viihtyisä. Ympäristön muuttuessa kaupunkimaisemmaksi tulee sen mahdollistaa kaupunkimaisempi palvelutarjonta kuten peruspalveluiden hyvä saatavuus ja saavutettavuus.

Hyvinvoinnin edistäminen yleiskaavassa liittyy erityisesti ympäristöhäiriöiden aiheuttamien haittojen vähentämiseen sekä elinympäristön laadun tuottamien hyötyjen lisäämiseen. Haitoista kaupunkiympäristössä korostuvat melu ja ilman epäpuhtaudet, joita erityisesti liikenne aiheuttaa.

Tässä raportissa tarkastellaan sosiaalisia vaikutuksia yleiskaavatasolla. Monet ilmenevät vaikutukset ovat riippuvaisia kuitenkin siitä, miten yleiskaavan toimenpiteet toteutuvat ja miten lukuisat muut asukkaiden elinympäristössä toimivat tahot toimivat. Sosiaaliset vaikutukset ovat tyypillisesti epävarmoja, johtuen niiden monimutkaisista vaikutusketjuista ja muutosten ennustettavuuden vaikeudesta. Yleiskaavan sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tehtävänä on tuoda keskusteluun niitä ilmiöitä ja kehityskulkuja, joihin yleiskaava suuremmin tai epäsuoremmin vaikuttaa.

MITÄ ON SOSIAALISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI?

Sosiaalinen vaikutus voidaan määritellä ihmiseen, yhteisöön tai yhteiskuntaan kohdistuvaksi vaikutukseksi, joka aiheuttaa muutoksia ihmisten hyvinvointiin. Muutoksen laatu riippuu siitä, kenen näkökulmasta muutosta tarkastellaan. Vaikutus voi näyttäytyä täysin erilaisena näkökulmasta riippuen. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä voidaan puhua myös ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnista, jossa tarkastellaan terveydellisiä vaikutuksia. Näiden välinen rajanveto on usein haastavaa, joten niiden tarkastelu yhdessä on perusteltua.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa tarkastellaan erityisesti ihmisten hyvinvointia, elinoloja ja viihtyvyyttä. Suunnitelman laajuus ja tarkkuustaso vaikuttaa siihen, mitä seikkoja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa huomioidaan. Sosiaalisten vaikutusten arviointi yleiskaavatasolla on yleispiirteistä tarkastelua kaavan *merkittävistä* vaikutuksista. Haasteena on vaikutusten mittaaminen, miten osoittaa subjektiivisesti koettuja vaikutuksia luotettavasti.

Yleiskaavatasolla sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa voidaan tunnistaa vaikutuksia seuraavista teemoista:

SOSIAALISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTIPROSESSI

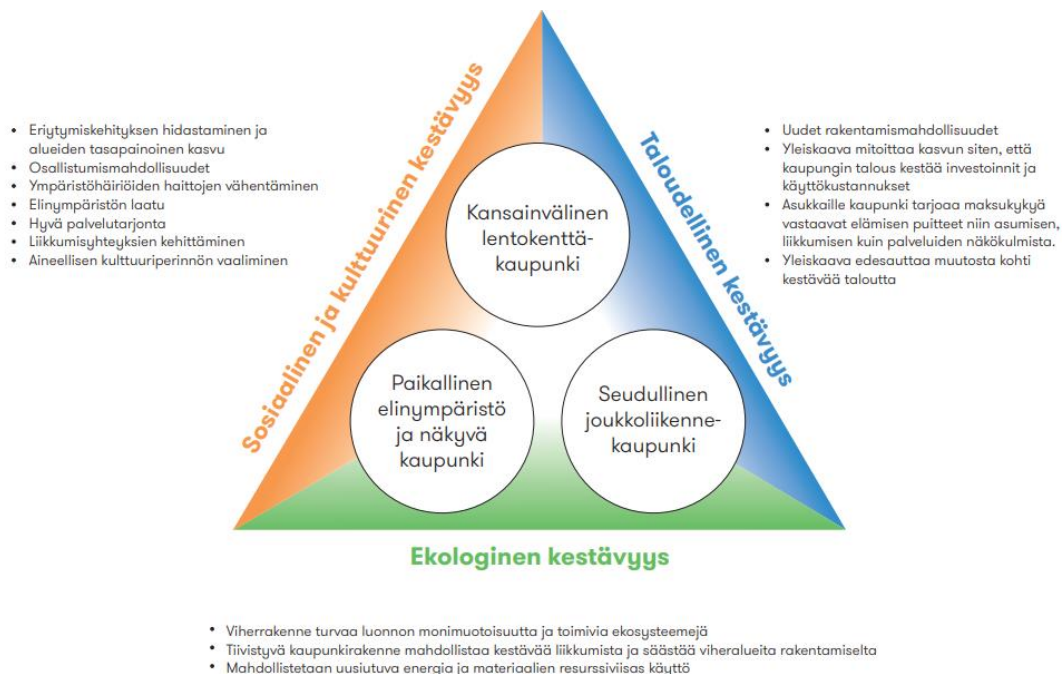
Yleiskaavan sosiaalisia vaikutuksia arvioitiin yleiskaavaluonnoksen (KH 11.2.2019) perusteella. Arviointityö on laadittu yleiskaavatiimin toimesta yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen, sivistystoimen sekä maankäytön toimialan (kiinteistöt ja asuminen) kanssa.

Sosiaaliset vaikutukset ovat monipuolinen kokonaisuus, jolla on useita yhtymäkohtia ja päällekkäisyyksiä muiden vaikutusten kanssa. Sosiaalisia vaikutuksia on käsitelty muissakin yleiskaavasta laadituissa vaikutusten arvioinneissa, joita on nostettu ”lue lisää”- ruutuihin. Lisäksi tekstin joukossa esitetään yleiskaavaluonnoksen mielipiteissä saatuja kommentteja, jotka ilmentävät osaltaan yleiskaavan sosiaalisia vaikutuksia. Sosiaalisia vaikutuksia on pyritty tunnistamaan kaupunkiorganisaation sisällä poikkihallinnollisesti. Tunnistaminen ei ole ollut ongelmallista, johtuen vaikutusten epävarmuudesta ja monimutkaisuudesta.

Tässä raportissa pyritään vastaamaan, miten kaupunki toimii asukkaitensa ja muiden käyttäjien elinympäristönä ja miten yleiskaava vaikuttaa asukkaiden kokemukseen omasta elinympäristöstä.

YLEISKAAVAN TAVOITTEET JA RATKAISUT

Yleiskaavan tavoitteiden perustana on kestävän kehityksen ulottuvuudet, joista yhtenä on sosiaalinen kestävyys. Sosiaalisessa kestävässä kaupungissa keskeistä on hyvä elinympäristö, joka on terveellinen, laadukas ja toimiva sekä alueellisesti tasapainoinen.

Kuva 1. Yleiskaavan tavoitteet nojaavat kestävän kehityksen ulottuvuuksiin

Vantaan yleiskaava 2020:n tavoitteet kiteyttävät tulevaisuuden Vantaan kolmella tarkastelutasolla: kansainvälisenä hyvänä kotikaupunkina, seudullisena joukkoliikennekaupunkina sekä kansainvälisenä lentokenttäkaupunkina. Tavoitteiden reunaehdona on kasvun kestävyys niin ekologisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti kuin taloudellisesti. Kaikilla tavoitteilla on yhtymäpintansa yleiskaavan sosiaalisiin vaikutuksiin.

Paikallisen tason tavoitteella kehitetään Vantaasta tasapainoisten aluekeskusten kaupunkia, jossa kaupunkiympäristö kannustaa liikkumaan lihasvoimalla, ja jossa tärkeimmät päivittäiset palvelut ovat helposti saavutettavissa kestävin kulkumuodoin. Vantaasta halutaan kehittää eriytymistä torjuva ja vihreä kotikaupunki, jossa kulttuuriympäristö on näkyvä osa kaupunkia.

Seudullisen tason tavoitteilla kasvu ohjataan keskuksiin ja joukkoliikennevyöhykkeille. Joukkoliikenteen yhteyksistä luodaan nopeat yhteydet seudun keskusten välille ja teknisten verkostojen sekä tavaraliikenteen toimivuus varmistetaan. Pyöräilylle luodaan laatukäytäväverkosto. Seudullinen viheraluejärjestelmä turvataan ja ekologisia yhteyksiä vahvistetaan.

Kansainvälisen lentokenttäkaupungin tavoitteilla varmistetaan lentokentän kasvun edellytykset ja hallitaan lentämisestä aiheutuvia ympäristöhäiriöitä. Vantaan kansainvälisiä vahvuuksia aina luonnosta lentokenttään vahvistetaan osana kaupungin elinvoimaa. Pääkeskustoista Tikkurilasta, Myyrmäestä ja Aviapoliksesta kehitetään

LUE LISÄÄ:

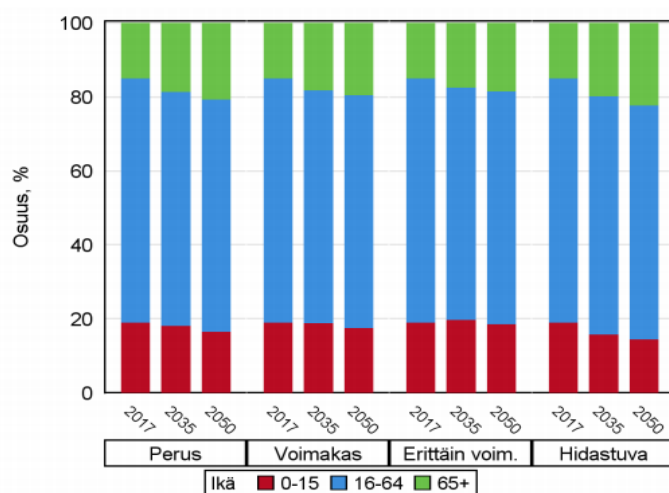
Yleiskaava 2020: Tavoitteet, kaupunginhallitus
22.1.2018

monipuolisia työpaikkojen ja palveluiden keskittymiä. Myös muualla Vantaalla turvataan riittävät työpaikkarakentamisen mahdollisuudet.

MITEN KAUPUNKI KASVAA?

Vantaan yleiskaavan lähtökohdaksi on laadittu väestöskenaarioita, arvioita väestökasvusta vuoteen 2050 mennessä. Skenaarioita oli kaikkiaan seitsemän vaihdellen hidastuvasta kasvusta (2050 268 000 asukasta) erittäin voimakkaaseen kasvuun (2050 370 000 asukasta). Yleiskaavassa lähtökohdaksi on otettu voimakkaan kasvun skenaario, jonka mukaan Vantaalla on vuoteen 2050 mennessä 335 000 asukasta. Tämä väestönkasvu on yleiskaavassa ohjattu erityisesti keskustoihin, asemanseuduille sekä vahvojen joukkoliikenneyhteyksien yhteyteen. Kun uusia alueita rakentamiseen ei avata, keskittyy kasvusta aiheutuvat vaikutukset myös jo nykyisten asukkaiden elinpiiriin.

Vantaalla väestön kasvaessa sen ikärakenteen oletetaan vanhenevan. Tämä edellyttää kaupungilta parempaa kytkeytyneisyyttä ja esteettömyyttä sekä elinkaariajattelua elinympäristön suunnittelussa. Väestön ikärakenteen vanhenemisen lisäksi väkiluvun kasvu hidastuu vuoteen 2050 mennessä. Vantaan ikääntyneen väestön määrän voimakas lisääntyminen vuoteen 2050 saakka edellyttää, että heidän asumisen, liikkumisen ja palveluiden tarpeet huomioidaan kaikissa kaavoituksen vaiheissa.

Kuva 2. Yleiskaavan väestöskenaariot ja väestön ikärakenne (Vantaan yleiskaava 2020, väestöskenaariot 2050.)

Lähivuosien väestönkasvu tuo mukanaan haasteita palvelujen järjestämiseen kaikille ikäryhmille. Alle kouluikäisten, 0–6-vuotiaiden, määrän ennustetaan kasvavan vuoteen 2025 mennessä noin 1 700 lapsella nykyisestä vajaan 18 600 lapsesta. Alakouluikäisten, 7–12-vuotiaiden, määrä pysyy lähes muuttumattomana ja yläkouluikäisten, 13–15-vuotiaiden, määrän ennustetaan lisääntyvän runsaalla 1000 lapsella vuoteen 2025 mennessä. 75 vuotta täyttäneiden määrän ennustetaan kasvavan vuoteen 2025 mennessä lähes 20 000 henkilöön nykyisestä 13 400 henkilöstä, ja vuonna 2035 heitä on yli 26 000 henkilöä. Vantaan väestörakenne muuttuu siten ennusteen mukaan vanhemmaksi. Myös väestön kielirakenne näyttää muuttuvan ja vieraskielisen väestön määrä lisääntyvän tulevallakin vuosikymmenellä. Vuoden 2019 alussa vieraskielisiä oli Vantaalla 18,9 prosenttia. Vuonna 2019 Helsingin seudulle tehdyn vieraskielisen väestön ennusteen mukaan

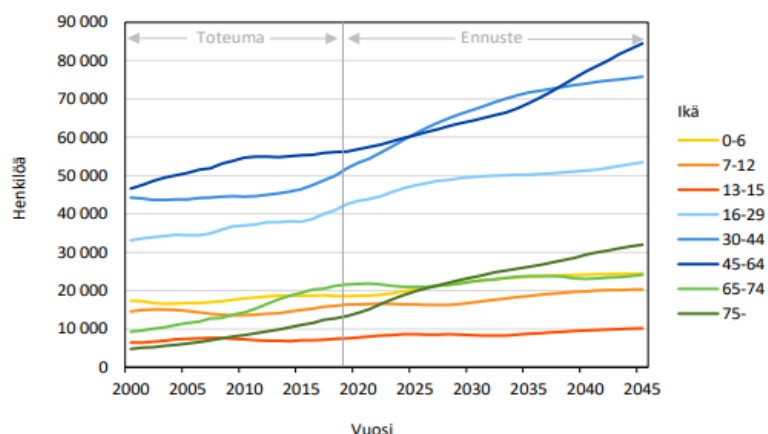
LUE LISÄÄ:

Vantaan väestö 2017/2018. Vantaan tietopalveluyksikön julkaisu B2: 2019

Vantaan väestöennuste 2019. Vantaan kaupungin tietopalvelun julkaisu A1: 2019

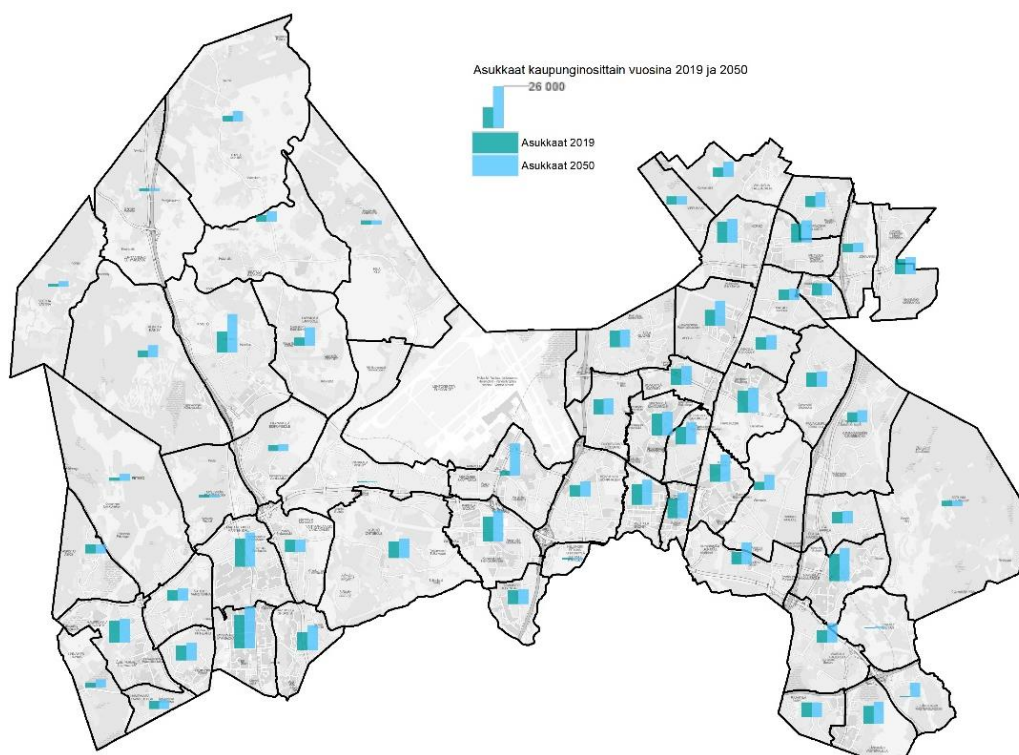
Vantaan yleiskaava 2020, väestöskenaariot 2050. 24.10.2017

muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvien osuus kasvaisi Vantaalla 24 prosenttiin vuoteen 2025 mennessä, eli noin 60 800 henkilöön. (Vantaan väestöennuste 2019).

Kuva 3. Väestön kehitys ikäryhmittäin vuoteen 2045 saakka. (Vantaan väestöennuste 2019.)

Muuttoliikkeellä on ollut merkittävä rooli kaupungin kasvussa ja kunnan elinvoiman säilyttämisessä. Vantaan väestöennusteen (vuosille 2020-2045) mukaan suurin osa koko ennustekauden väestönkasvusta johtuu muuttoliikkeestä. Muuttoliike tasapainottaa väestörakennetta, joka muutoin painottuisi ikääntyvään väestöön. Muuttoliikkeeseen perustuvan väestönkasvun seurauksena myös aiempaa pienempi osuus vantaalaisista on Suomessa syntyneitä. Jatkossa yhä suurempi osuus muuttoliikkeestä on lähtöisin ulkomailta. Muuttoliike vaikuttaa

Kuva 4. Yleiskaava ohjaa kasvun painopisteet keskustoihin. Väkiluku kasvaa voimakkaimmin pääkeskusten lisäksi Kivistössä ja ratikan varrella.

keskeisesti myös kunnan verotuloihin sekä peruspalveluista aiheutuviin kustannuksiin. Asuntotyytit ja muuttajien resurssit vaikuttavat siihen, minne muuttoliike Vantaan sisällä suuntautuu.

Yleiskaava ohjaa väestönkasvun kokonaisuudessaan nykyiseen kaupunkirakenteeseen säästämällä resurssiviisaasti maata luonnolle ja mahdollistaen varautumisen tulevaisuuden muutoksiin. Voimakkaimmin kasvavat pääkeskukset Tikkurila, Myyrmäki ja Aviapolis. Myös muut pienemmät keskukset kasvavat. Kivistö ja Aviapoliksessa Veromiehen kaupunginosa kasvavat uusiksi merkittäviksi asumisen painopisteiksi.

ARJEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Arvioitaessa ihmisten arjen toimintaympäristöä ja sen toimivuutta keskeisenä tarkastelun näkökulmana on erityisesti ns. herkäät väestöryhmät, kuten lapset, vammaiset ja vanhukset. Kun elinympäristö on heille toimiva, se vastaa yleensä myös muiden väestöryhmien tarpeisiin. Arvioinnin kohteina on mm. etäisyydet tärkeimpiin arjen toimintoihin (kuten kauppaan, kouluun, päiväkotiin, työpaikalle). Yleiskaavan tavoitteiden mukainen ympäristö tarjoaa mahdollisuuksia liikunnalliselle ja aktiiviselle elämäntavalle, jossa liikutaan lihavoimin sekä joukkoliikenteellä. Sujuva arki edellyttää myös vaihteleviin asumisen tarpeisiin vastaavaa asuntokantaa, palveluverkon riittävyyttä ja saavutettavuutta, virkistysmahdollisuuksia sekä työpaikkoja. Ideaalitalanteessa Vantaan keskustat toimivat itsenäisinä kokonaisuuksinaan, joiden välillä on tehokkaat ja hyvin saavutettavat yhteydet.

Yhtenä yleiskaavan lähtökohdista ollut *elinympäristötavoite* koostuu keskeisesti palveluiden saavutettavuudesta, liikkumismahdollisuuksista, virkistysmahdollisuuksista sekä kaupunkiympäristön ilmeestä. Elinympäristön vetovoimatekijät ovat erilaisia tiivistä rakennetuilla kerrostaloalueilla, pientalovaltaisilla alueilla ja haja-asutusalueilla. Yhä useamman vantaalaisen asuessa tiivistä rakennetuilla alueilla, tulee kaupungin vastavaroisesti taata näillä alueilla tiiviin asumisen edut. Samalla pientalovaltaisilla alueilla tulee pitää huolta näiden alueiden arvoista, ja toisaalta tunnistaa, että siellä ei välttämättä löydy tiiviiseen elinympäristöön liittyviä etuja.

LIKKUMINEN, KULKUTAVAT

Yleiskaavan ratkaisut:

- *Ratikka Länsimäestä Aviapolikseen*
- *Katukuvan kehittämisvyöhykkeet*
- *Lentorata*
- *Joukkoliikenteen runkolinjat*
- *Pyöräilyn laatukäytävät, eli ”baanat”*
- *Kaupunkiympäristön käveltävyys*

Yleiskaavan tavoitteena on kehittää Vantaasta kaupunki, jossa kävellä, pyöräillä tai joukkoliikenteellä liikkuminen on helppoa ja houkuttelevaa. Tavoite on MAL 2019 -suunnitelman vision mukainen. Visiossa seudun liikennejärjestelmä pohjautuu kestäviin liikkumismuotoihin palvelien saavutettavuutta ja elinkeinoelämän kilpailukykyä. Tämä näkyy yleiskaavassa muun muassa maankäytön kasvun painottumisena kestävästä liikkumisesta kanalta myönteisille vyöhykkeille, kuten keskustoihin ja ratikan vartein. Vyöhykkeet puolestaan muuttuvat liikennejärjestelmän kehittyessä. Maankäytön ensisijaiset kehittämisvyöhykkeet on niin ikään määritelty seudulle MAL 2019 -suunnitelmassa.

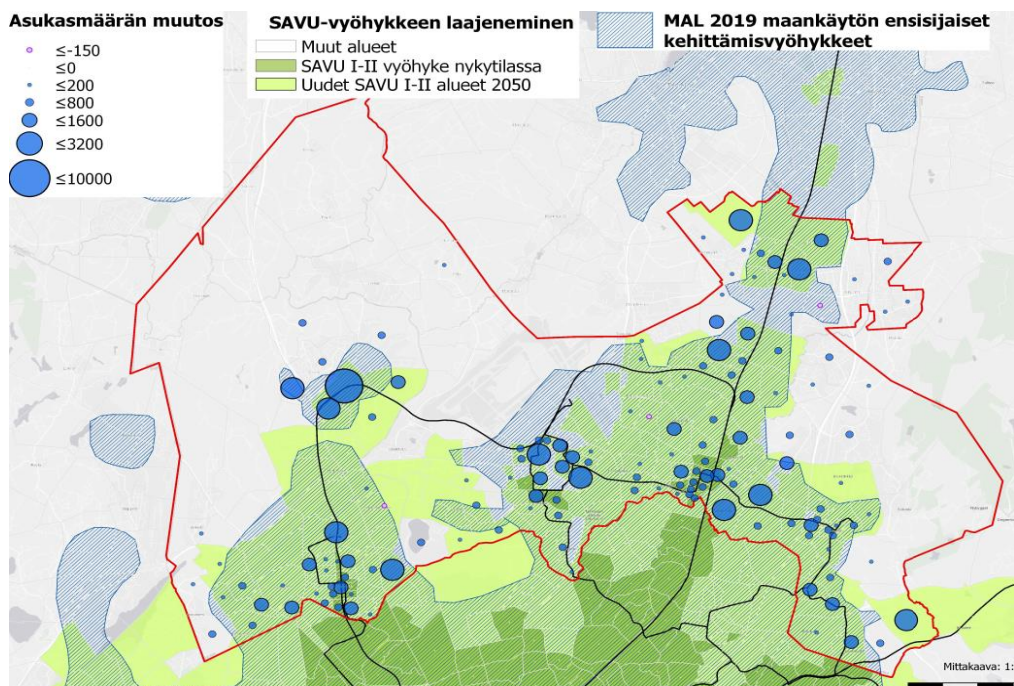
Itäisen Vantaan kaupunginosien kytkeminen raideverkkoon on yleiskaavan merkittävin yksittäinen liikkumisen edellytyksiä parantava tekijä ja yleiskaavaluonnoksesta tehdyn liikenne-ennusteen perusteella Vantaan ratikka nostaakin joukkoliikenteen kulkutapaosuutta Hakunilassa ja Länsimäessä. Suurin vaikutus kulkutapaosuuksiin on kuitenkin liikenteen hinnoittelulla, joka on yleiskaavasta riippumaton tekijä.

LUE LISÄÄ:

MAL 2019: Helsingin seudun maankäyttö, asuminen ja liikenne

Vantaan yleiskaavan liikenteelliset vaikutukset. Raportti 25.6.2019

Vantaan ratikan yleissuunnitelma 18.9.2019

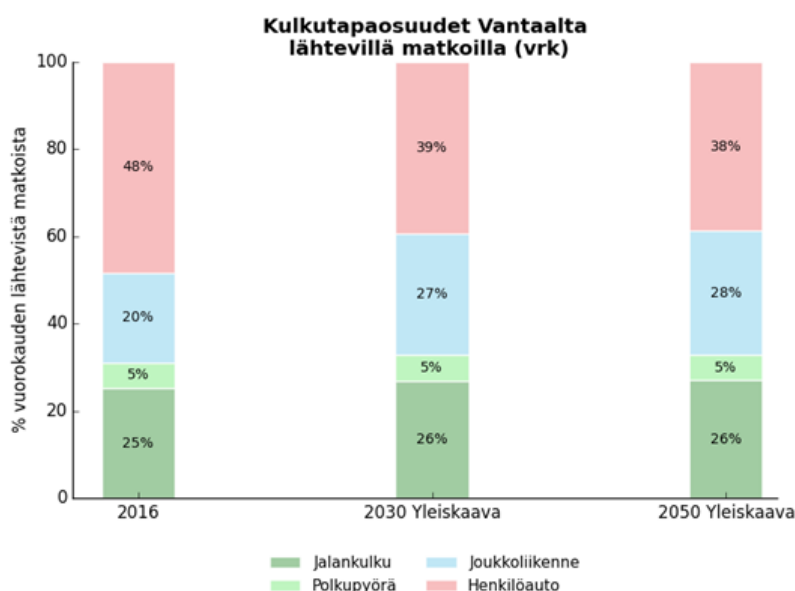
Kuva 5. Yleiskaavassa esitetty uusi asutus sijaitsee pääosin kestävän liikkumisen kannalta parhailla vyöhykkeillä (SAVU I-II vyöhykkeet).

Raitiotien varressa olevilla alueilla on paljon kehittämispotentiaalia ja Vantaan ratikka tuo niiden kehittämiselle uusia mahdollisuuksia. Tämä kuitenkin edellyttää yleiskaavan linjaamista siten, että mahdollisuudet voivat toteutua. Ratikan reitti tulee olemaan keskeinen kaupunkikehittämisen kannalta erityisesti Vantaan itäisille alueille. Erityisesti Hakunilassa ratikka lisää mahdollisuuksia kaupunkimaisen keskusta-alueen rakentumiselle. Yleisestikin tiiviimmillä keskusta-alueilla sekä pysäkkien ympäristöissä palvelupotentiaali kasvaa kaupunkirakenteen ja -kuvan muuttuessa sekä kehittyessä. Vantaan ratikan vaikutusten arvioinnin mukaan tällä on positiivinen vaikutus eri alueille sekä niiden profiileille ja niistä tulee uudella tavalla houkuttelevia. Raitiotie palvelee myös matkailijoita esimerkiksi Heureka ja Fazerin saavutettavuuden parantamiseksi.

Väestönkasvun myötä matkamäärät kasvavat kaupungissa. Liikenne-ennusteen mukaan kasvu painottuu kävelyyn, pyöräilyyn sekä joukkoliikenteeseen ja tämä johtaa liikenteen suoritteiden sekä päästöjen vähenemiseen. Toki myös henkilöautoliikenteen määrä kasvaa, mutta kasvun painottuminen kestäviin kulkumuotoihin on positiivinen kehityssuunta, vaikkakin se on pitkälti riippuvainen liikenteen hinnoittelusta. Liikenne-ennusteen herkyystarkastelujen perusteella ilman liikenteen hinnoittelun käyttöönottoa lyhyellä aikavälillä henkilöautomatkojen määrä kasvaisi samalla vauhdilla asukas- ja työpaikkamäärien kanssa. Tämä aiheuttaisi haasteita liikenteen

sujuvuudelle, koska liikenteen käytettävissä oleva tila ei kaupungin tiivistyessä kasva, mutta liikenteen määrä kuitenkin lisääntyisi.

Joukkoliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden kehittäminen parantaa erityisesti lasten sekä vanhusten liikkumisen edellytyksiä ja edistää siten mm. erilaisten palveluiden saavutettavuutta. Yleiskaavassa osoitetut pyöräilyn baanat tukevat erityisesti keskusten välistä sekä pitkämatkaista pyöräilyä. Lisäksi tehostettu talvikunnossapito baanoilla pidentää pyöräilykautta ja tarjoaa asukkaille vaihtoehtoja liikkumiseen myös talvella.

Kuva 6. Yleiskaavaluonnoksesta laaditun liikenne-ennusteen mukaan kestävien kulkutapojen osuus kasvaa Vantaalta lähtevillä matkoilla (Vantaan yleiskaavan liikenteelliset vaikutukset, s. 14).

Liikenne-ennusteet laadittiin kahdelle vuodelle, 2030 ja 2050, ja raportissa todetaan, että nykytilanteesta vuoteen 2030 tapahtuvat muutokset liikenteessä vastaavat yleiskaavalle määritellyjä tavoitteita. Oletetut toimenpiteet liikennejärjestelmässä parantavat ennusteen mukaan liikenteen sujuvuutta ja yhdessä maankäytön tiivistymisen kanssa saavutettavuus paranee, mikä puolestaan luo edellytyksiä elinkeinoelämän kehittämiselle. Liikenne-ennusteen mukaan työvoiman saavutettavuus paranee edelleen vuoteen 2050 mennessä asukasmäärän kasvun ja tiivistymisen takia, mutta Vantaan kaupunkikeskustojen välinen saavutettavuus saattaa heikentyä. Liikennejärjestelmä on seudullinen kokonaisuus ja esimerkiksi Pisararadan suunnitelmassa esitetty junien ajantasauspaikka Kehäradalle Lapinkylän asemalla heikentäisi Myyrmäen ja Kivistön osalta joukkoliikenteen saavutettavuutta muihin Vantaan keskuksiin.

"Erittäin hyvä, että on päätetty parantaa Vantaa imagoa parantamalla nykyisiä asuinalueita. Nykyiset kasvukeskukset kuten Tikkurila ja Myyrmäki houkuttaa ihmisiä muuttaa tänne ja jos vielä saisi tehokkaan bussiyhteyden Tikkurila-Aviapolis-Myyrmäki välillä, niin työssäkäynti olisi paljon helpompaa. Ratikka ehdottomasti helpottaa ja jos sen rinnalle pystyy laittaa vielä pyöräbaanan, niin pystyisin luopumaan autosta ja ottaa pyörän käyttöön."

(yleiskaavaluonnoksesta saatu mielipide)

Yleiskaavan ratkaisut:

- *Työpaikka-alueita muuntuu osin asumiseen*
- *Keskustat laajenevat ja tiivistyvät, myös työpaikkoja lisää*
- *Työpaikka-alueiden painopiste siirtyy Aviapoliksesta ja Kehä III:n varrelta pohjoiseen ja länteen (kaupunkirakenteen reunoille)*

Työpaikkojen määrä Vantaalla on kasvanut voimakkaasti viime vuosina. Vuonna 2016 Vantaalla oli 110784 työpaikkaa. Vantaan työllisistä työntekijöistä vajaalla puolella oli tuolloin työpaikka Vantaalla ja noin 60% työntekijöistä tuli Vantaan rajojen ulkopuolelta.

Kuluvalla vuosikymmenellä työpaikkamäärä on kasvanut yli kuusi prosenttia. Määrän ennustetaan kasvavan myös jatkossa. Teollisuuden ja kaupan työpaikkojen osuus työpaikoista pienenee, kun taas etenkin matkailu- ja ravitsemistoiminnan, kiinteistö- ja tutkimuspalveluiden, elinkeinoelämän palveluiden sekä muiden palveluiden osuus kasvaa. Määrällisesti eniten uutta kerrosalaa tarvitaan varastorakennuksiin, tilankäytön tiivistyessä etenkin toimistoissa.

Vantaa on pitkään tunnettu seudun logistisena keskuksena ja lentokentän ansiosta tärkeänä työelämän liikennevirtojen solmukohtana. Aviapolis on Suomen voimakkaimmin kehittynyt ja nyt pääkaupunkiseudun toiseksi suurin työpaikkakeskittymä.

Yleiskaavan ajantasaisuuden arvioinnissa todettiin, että Vantaalla on työpaikkavarantoa useaksi kymmeneksi vuodeksi eteenpäin. Yleiskaavan tavoitteena on ollut luoda ja ylläpitää Vantaan monipuolisia työnteon mahdollisuuksia.

Yleiskaavaluonnoksessa toimitilarakentamiselle on esitetty rakentamismahdollisuuksia nykyrakenteeseen. Samalla maankäyttö tehostuu kaupunkirakenteellisesti keskeisillä paikoilla. Toimitila-alueet on yleiskaavassa jaettu neljään luokkaan, kaupallisten palvelujen alueeksi (KM), monipuolisiksi työpaikka-alueiksi (TP), tuotanto- ja varastotoiminnan alueeksi (TY) sekä tilaa vaativan tuotanto- ja varastotoiminnan alueeksi (TT). Lisäksi palvelujen ja hallinnon alueet (P), kuten kartanot voivat kehittyä mm. matkailutyöpaikkojen alueina. Työpaikkoja ja toimitilarakennuksia sijoittuu jatkossakin runsaasti myös keskustatoimintojen, asumisen ja työpaikkojen sekä lentokentän alueille. Laajat lentomelualueet ovat mahdollistaneet työpaikkatoiminnan alueilla, joita ei voida asumiselle tai muille herkille toiminnoille osoittaa.

Yleiskaavassa työpaikkatoiminnoille varattuja alueita on hieman vähennetty aiemmasta. Hakkilassa, Tikkurilassa ja Tammistossa on osoitettu alueita, jotka muuttuvat teollisesta tai kaupallisesta toiminnasta vähitellen myös asumiseen. Työpaikkamäärän kasvuun varautuminen edellyttää toimitila-alueiden tiivistymistä ja tehokkuuden huomattavaa kasvua. Kokonaan uusia alueita on osoitettu vähän, näistä suurin on Vierumäellä Tuusulan rajaa vasten. Tämä alue tukeutuu Tuusulan itäväylään, joka kehittyy tulevaisuudessa Kehä IV:na. Lavangon moottoriurheilukeskuksen merkintää on muutettu toimitilarakentamisen mahdollistavaksi. Monipuolisiksi työpaikka-alueiksi on varattu etenkin hyvien joukkoliikenneyhteyksien varsilla sijaitsevia toimitila-alueita, jossa on hyvät

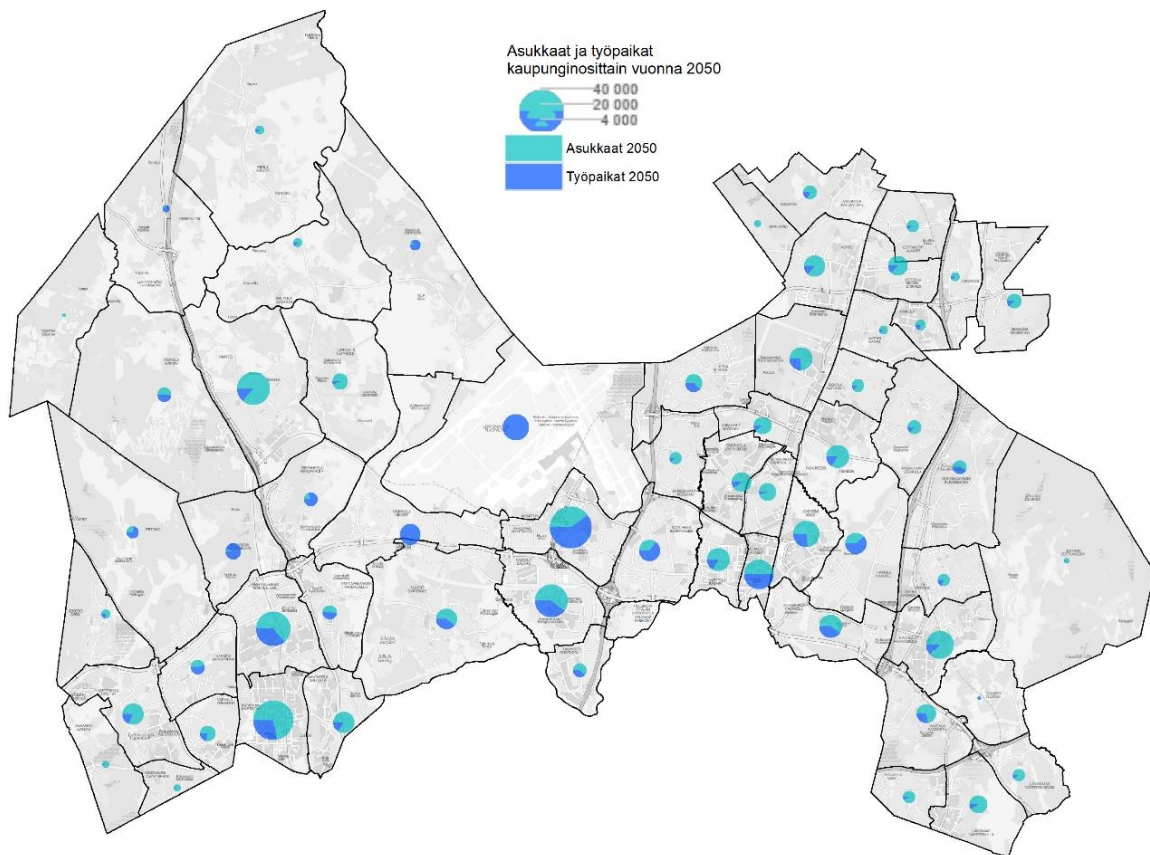
LUE LISÄÄ:

Vantaan yleiskaava 2020: Elinkeinopoliittisten vaikutusten arviointi. 09.09.2019

Vantaan kaupunki – työpaikka- ja toimitilaennusteet. Loppuraportti. Gaia Consulting. 20.11.2017

edellytykset toimisto-, palvelu- ja tehokkaan tuotantotoiminnan kehittämiseen. Suurimmat monipuolisten työpaikka-alueiden kokonaisuudet sijoittuvat Vantaankoski-Vehkalan ja Aviapoliksen alueille.

Myös työpaikka-alueiden kehittämisessä tulee huomioida jatkossa paremmin myös laadukkaan kaupunkitilan syntyminen, jalankulkijan ja pyöräilijän liikkumismahdollisuudet sekä vihertehokkuus.

Kuva 7. Vantaan pääkeskustat (Myyrmäki, Aviapolis ja Tikkurila) ovat vuonna 2050 suurimpia työpaikkakeskittymiä. Toiminnoita sekoittuneina ne ovat houkuttelevia työvoimavaltaiten alojen sijoittumispaikkoja.

Vantaalta löytyy jatkossakin työpaikkoja monipuolisesti eri ammattikuntien edustajille. Lentoasema toimii edelleen merkittävänä koko seudun työpaikkakeskittymänä ja lentorata toteutuessaan parantaa sen saavutettavuutta. Lentoaseman lisäksi laajenevat keskusta-alueet vetävät puoleensa työvoimaintensiivisiä toimijoita ja mm. luovan alan työpaikkoja. Aluevaraukset mahdollistavat lentokenttään tukeutuvan työpaikkarakentamisen tuhansille uusille työpaikoille. Logistiikka säilyy edelleen Vantaalle perinteisenä toimialana, vaikka osa isoista työnantajista siirtyykin kauemmas pääkaupunkiseudun ulkokehälle. Kaikissa keskustoissa kehittämisen tavoitteena on monipuolistaa, eheyttää ja vahvistaa keskustoja kaupungin toiminnallisina solmupaikkoina. Yleiskaava-alueuunnos mahdollistaa keskustojen kehittämisen asukkaita, palveluita, kauppaa ja työpaikkoja sisältäviksi paikoiksi, jotka ovat asukkaiden ja työntekijöiden lisäksi myös vierailijoille vetovoimaisia. Keskustojen kasvu lisää niiden houkuttelevuutta työvoimavaltaiten alojen näkökulmasta. Työssäkävijöiden näkökulmasta kaupungin sekoittunut rakenne helpottaa arkea lyhentämällä työmatkoja, jos asuinpaikan valitseminen työpaikan läheltä on vain mahdollista. Vantaan vetovoiman lisääminen työnteon kaupunkina edellyttää yhteistyötä toisaalta kaupungin sisällä maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimialan sekä elinkeinopalvelujen välillä sekä toisaalta kaupungin yhteistyötä yritysten ja muiden sidosryhmien kanssa.

Yleiskaavan ratkaisut:

- *Palveluverkon riittävyys ja saavutettavuus asumisen alueilla ja keskusta-alueilla*
- *Toisen asteen oppilaitoksille uusia sijainteja (Aviopolis ja Kivistö)*

Yleiskaavassa on palveluiden osalta vaalittu ajatusta elinympäristötavoitteesta. Sen mukaan päivittäisten palveluiden saavutettavuus on riippuvainen sijainnista siten, että keskustoissa palveluverkko on tiuha ja monipuolinen, kun taas toisena ääripäänä maaseutumaisilla alueilla palvelut sijaitsevat kauempana ja mahdollisesti automatkan päässä.

Asuinalueella tärkeimmät palvelut ovat päivittäin tarvittavia, kuten ruokakauppa, päiväkotia, koulu, erilaiset harrastustilat ja -mahdollisuudet sekä vanhuksia varten järjestetyt palvelut. Palveluiden tulisi sijaita siten, että ne ovat kaikkien väestöryhmien saavutettavissa. Vanhus- ja vammaispalveluiden kannalta olennaista on esimerkiksi palveluiden ja asumisen sijoittuminen siten, että ne ovat ikääntyneen väestön ja vammaisten kannalta riittävän tavoitettavia ja saavutettavia.

Tärkeiden palveluiden läheinen sijainti on riippuvainen elämäntilanteesta. Esimerkiksi lapsiperheille ala-asteen tai päiväkodin läheinen sijainti on tärkeä asuinalueen valintaperuste. Vanhusten mahdollisuudet asua pidempään omassa kodissa lisääntyvät, jos tärkeimmät päivittäispalvelut sijaitsevat kävelyetäisyyden päässä. Väestörakenteen muutokset vaikuttavat siihen, minkälaisia hyvinvointipalveluita tarvitaan ja tarjotaan. Nopeat väestörakenteen muutokset voivat aiheuttaa ongelmia palvelurakenteen sopeutumisessa kysynnän muuttuessa.

Kuva 8. Tikkurilan uusi päiväkotia, joka on mitoitettu noin 250 päivähoitopaikalle.

Palveluiden riittävyys on usein ongelma erityisesti uusilla nopeasti kasvavilla alueilla, jonne palveluita ei ole vielä toteutettu. Kaupan palvelut alueille saadaan vasta riittävän asukaspohjan myötä. Tällaisia ongelmia Vantaalla on kohdattu nyt Kivistössä, jossa kasvua on jatkunut jo pitkään ja alue on vielä keskeneräinen. Palveluiden tulo on viivästynyt ja tämä on vaikuttanut asukkaiden arjen toimintaan ja asukastyytyvyyteen ja tämä on havaittu mm. Vantaan asukasbarometri 2018 -kyselyn tuloksissa. Yleiskaava mahdollistaa Kivistön kaltaisen kasvun myös Aviapolikseen Kehä III:n pohjoispuolelle. On siis olemassa riski, että Aviapoliksen uuden keskustan osalta palvelutarjonta ei vastaa kasvun myötä tapahtuvaan nopeaan kysynnän kasvuun.

Yleiskaavassa osoitetaan palveluverkko ainoastaan suurten kokonaisuuksien, kuten urheilupuistojen ja kartanoiden osalta, joiden palvelutoimintaa voi kehittää esimerkiksi matkailutoimintaan. Muutoin palveluiden saavutettavuuden ja riittävyyden tavoitteet on nostettu asumisen ja keskusta-alueiden määräyksiin, eli sinne, missä palveluiden käyttäjien arkielämä pääasiassa tapahtuu.

Julkisille palveluille osoitettuja aluevarauksia on yleiskaavassa huomattavasti aiempaa vähemmän, koska palveluverkon ohjaaminen yleiskaavalla on osoittautunut ongelmalliseksi sen yleispiirteisyyden ja pitkän aikatahtäimen vuoksi. Julkisten palvelujen osalta yleiskaavatyössä on kyse varautumisesta paitsi uusien asukkaiden määrään ja ikäjakautumaan, myös koko väestön muuttuvaan ikärakenteeseen ja siten muotoutuvaan palvelutarpeen kokonaisuuteen. Vantaan kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnitelma 2018-2027 kuvaa palveluverkon nykytilaa ja seuraavan 10 vuoden tarpeita. Yleiskaavan pitkän aikatahtäimen yhteydessä palvelutarvetta ja riittävyyttä voidaan arvioida hyvin karkealla tasolla yleiskaavan väestöennusteeseen pohjautuen. Palvelutarpeeseen ja riittävyyteen vaikuttavat myös asuinrakentamisen toteutusaikataulut, palveluiden nykyinen kapasiteetti sekä niiden muuttuvat järjestämisen tavat. Kasvun aiheuttamaa palvelutarvetta ja siitä koituvia kustannuksia on arvioitu tarkemmin yleiskaavan taloudellisten vaikutusten arviointiraportissa.

LUE LISÄÄ:

Kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnitelma 2018-2027

Yleiskaavan taloudellisten vaikutusten arviointi (2019)

SIVISTYSTOIMEN JA SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMEN PALVELUT

Väestöennusteen ja yleiskaavan väestöskenaarion mukaan Vantaan ikärakenne vanhenee huomattavasti vuoteen 2050 mennessä. Väestömäärän lisääntyminen tulee ottaa huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkon suunnittelussa. Väestönkasvun myötä myös lasten ja lapsiperheiden määrän kasvu lisää neuvolapalvelujen, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, terveyspalvelujen sekä sosiaalipalvelujen tarvetta ja kysyntää. Myös maahanmuuttajapalvelujen tarvetta lisäävät uudet kasvavat asuinalueet. Suurimmat väestömäärän muutokset tapahtuvat Kivistössä ja Aviapoliksessa. Väestön vanheneminen lisää tarvetta vanhuspalveluille. Niiden osalta yleiskaava mahdollistaa palveluiden sijoittumisen lähelle käyttäjiä sekä kotiin kannettavien palveluiden, kuten vanhusten kotihoidon palveluiden sujuvamman liikkumisen myös joukkoliikenteellä.

Palvelut keskittyvät tulevaisuudessa yhä enemmän keskuksiin. Sosiaali- ja terveyspalvelut on tarkoitus järjestää tulevaisuudessa neljässä hyvinvointikeskuksessa Myyrmäellä, Tikkurilassa, Koivukylässä ja Hakunilassa. Palveluja järjestetään myös perhekeskuksissa. Hyvinvointikeskusten lisäksi Vantaalla toimii pienempiä sotekeskuksia.

Vantaan tuleva väestönkasvu näkyy erityisesti lapsiperheiden ja aikuisten palveluissa. Uusien palvelujen tarve vuoteen 2050 saakka noin 100 000 asukkaalle merkitsee esimerkiksi terveyspalveluissa 50 uutta lääkärin ja sairaanhoitajan vakanssia. Koulu- ja opiskeluterveydenhoidon osalta esimerkiksi 30 000 kouluikäistä tarvitsee 14 lääkärinä ja 50 kouluterveydenhoitajaa.

Vanhus- ja vammaispalveluiden kannalta olennaista on esimerkiksi palveluiden ja asumisen sijoittuminen siten, että ne ovat ikääntyneen väestön ja vammaisten kannalta riittävän tavoitettavia ja saavutettavia.

Varhaiskasvatuspalvelujen kysyntään vaikuttaa pääsääntöisesti lasten määrän kasvu. Lisäksi palvelukysyntään vaikuttavat mahdolliset lainsäädännön muutokset sekä asiakaskäyttäytyminen. Palveluverkkoa kehitetään uudishankkeilla, joiden optimikoko on noin 160–192 tilapaikkaa. Mahdollisuuksien mukaan rakennetaan optimikoko suurempiakin päiväkoteja sekä yhteishankkeita muiden palveluiden, erityisesti perusopetuksen kanssa.

Perusopetusikäisten lasten ja nuorten määrän kasvaessa myös perusopetuksen palvelujen tarve kasvaa samassa suhteessa. Nuoriso- ja aikuiskoulutuksen osalta palvelukysynnän oletetaan kasvavan väestönkasvun lisäksi myös työelämän muutoksen ja aikuisväestön uudelleen kouluttautumistarpeen vuoksi.

Toisen asteen koulutuksen osalta palvelutarpeen muutoksia on hankalampi määrittää, koska palvelun käyttäjät kulkevat yli kuntarajojen. Aloituspaikkamäärät eivät määriy automaattisesti kaupungin kasvun mukaan, vaikka silläkin on vaikutusta. Oppilaitoksen houkuttelevuudella on suuri merkitys sijoittumisessa. Huonokuntoiset tai saavutettavuudeltaan huonossa paikassa olevat tilat johtavat siihen, että opiskelijat hakeutuvat muualle. Toisen asteen palvelutarpeen kasvua voidaan arvioida karkealla tasolla perusopetuksen päättävän ikäluokan muutoksen perusteella. Toisella asteella opiskelijat jakautuvat kutakuinkin puoliksi ammatilliseen koulutukseen ja lukiioon.

Peruskoulun lisäksi kirjastoilla on tärkeä rooli sosioekonomisesta taustasta johtuvan eriarvoistumisen ehkäisyssä. Kirjasto- ja vapaa-ajan palvelujen kysyntä kasvaa niin ikään väestönkasvun myötä. Opetusministeriön julkaiseman, kuntia ei-velvoittavan, kirjastojen laatusuosituksen mukaan kirjastopinta-alan tavoitteena on 100m² tuhatta asukasta kohti. Suosituksen mukaan 80 prosentille kunnan asukkaista joko kirjaston olisi sijaittava alle kahden kilometrin päässä kotoa tai kirjastoauton pysäkin alle kilometrin päässä kotoa. Vantaalla on kirjastotilaa tällä hetkellä 11 800 m², eli 53 m² tuhatta asukasta kohti. Vuonna 2050 tarvittaisiin siten kaikkiaan hie-
man yli 30 000 m² kirjastotilaa. Vajausta on jo nykytilanteessa, joten kirittävää hyvän palvelutason saavuttamiseksi on huomattavasti.

Yleiskaavan mukainen kaupunkirakenteen tiivistäminen ja tehostaminen lisää palveluiden käyttäjämääriä, mikä mahdollistaa tiheän palveluverkon toteuttamisen. Haasteena on sijainnin ja riittävän suuren tontin löytyminen riippuen palvelusta. Palveluiden käyttäjämäärien kasvu lisää investointien tarvetta. Vantaalla nykyisten palveluiden kapasiteetti alkaa olla täynnä, joten nykyisiin toimipisteisiin ei voida enää kaikilta osin tukeutua. Lisäksi erityisesti keskusta-alueilla palveluiden kapasiteetti täyttyy pieneltä alueelta, jolloin lisäkapasiteettia tarvitaan myös keskusta-alueille tai niiden välittömään läheisyyteen. Tällöin on haasteena löytää tontti. Keskustojen tiivistyminen kasvun myötä voi hankaloittaa palveluille sopivien ja hyvin saavutettavien tonttien löytymistä. Tiivis ja urbaani kaupunkirakenne pakottaa myös palvelut uudenlaisiin konsepteihin, kuten erilaisiin hybridiratkaisuihin, jotka mahtuvat aiempaa pienemmille tonteille, tai mobiileihin palveluihin, jolloin palvelu jalkautuu tarpeen mukaan sinne, missä sitä tarvitaan. Myös esim. koulutontille sijoittuvilla ja mahtuvilla toiminnoilla on merkitystä myös varsinaisen toiminta-ajan ulkopuolella. Käytännössä palveluverkon tarpeiden hyvä ennakointi edellyttää yhteistyötä maankäytön ja palveluverkkosuunnittelun yhä tiiviimpää yhteensovittamista.

Kivistön ja Aviapoliksen osalta palvelutarve luontaisesti kasvaa voimakkaasti nykyisestä väkiluvun kasvaessa. Aviapoliksen alueella on tarvetta terveyspalveluille sekä lukiolle. P-symboli Aviapoliksen sekä Kivistön asema-
seudulla mahdollistaa kyseisten palveluiden syntymisen sijainneille, joka on myös seudullisesti hyvin

”Kouluja on ihan liian vähän! Aviapolis on kasvava alue, huomioitava koulutilojen tarve.”

(yleiskaavaluonnoksesta saatu mielipide)

saavutettavissa. Aviapolikseen on suunnitteilla lentoalan oppilaitos Aviation Academy, joka perustuu verkostoyhteistyölle sekä tutkitaan mahdollisuutta perustaa toisen asteen kampusalue laajalla yhteistyöllä Vantaalle. Yleisesti palvelut ovat siis keskittymässä keskustoihin. Keskustojen väliset joukkoliikenneyhteydet heikkenevät Myyrmäen ja Kivistön osalta, kun itäisten keskustien väliset yhteydet ratikan myötä paranevat. Kuitenkin niille, joille liikkuminen on hankalaa, voi pääkeskustoihin sijoittuneiden palvelujen saavutettavuus osoittautua haasteelliseksi.

KAUPALLISET PALVELUT

Vantaalla on nykyisin kattava päivittäistavarakaupan myymäläverkko, joka koostuu useista eri kokoluokan myymälöistä. Päivittäistavarakaupan suuryksiköt sijaitsevat keskustoissa, lukuun ottamatta Tammistoa. Kuitenkin päivittäistavarakaupan saavutettavuus vaihtelee paljon alueen mukaan. Kerrostalovaltaisilla ja tiiviillä alueilla kaupan palvelut ovat lähempänä asukkaita, kun taas pientalovaltaisilla alueilla kaupat sijaitsevat etäämmällä.

Kaupan sijainti vaikuttaa asukkaiden arkipäiväiseen toimintaympäristöön. Yleiskaavassa kauppaa halutaan ohjata ensisijaisesti siten, että päivittäistavaran suuryksiköt ohjataan keskustoihin ja pienemmät päivittäistavaran yksiköt keskustojen lisäksi asumisen alueille hyvin eri kulkumuodoin saavutettaville sijainneille. Tilaa vaativa kauppa keskittyy omille alueilleen. Yleiskaava ei yksistään takaa kauppapalveluiden verkoston hyvää saavutettavuutta. Kaupan palveluverkon toteutumiseen vaikuttavat niin taloudelliset reunaehdot, kuin kaupan rakennemuutoksetkin. Yleiskaavalla halutaan kuitenkin mahdollistaa hyvien kauppapaikkojen löytyminen ja toteutuminen niin asukkaiden kuin kaupan toimijoiden näkökulmasta.

LUE LISÄÄ:

Vantaan kaupan palveluverkkoselvitys ja -suunnitelma 2040

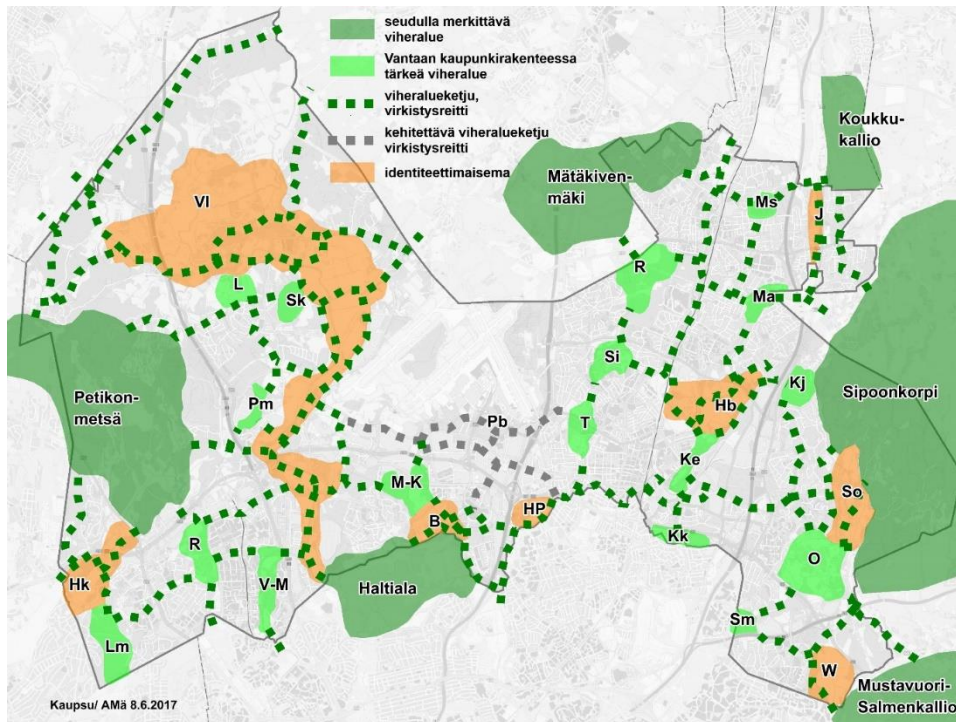
Ihmiset tekevät mielellään ostoksensa lähellä kotia. Tällöin asemanseudut ja joukkoliikenteen pysäkin ympäristöt voivat luontevasti kehittyä kaupan päivittäispalveluiden hyvinä solmukohtina.

Yleiskaavan mukainen asukasmäärän kasvu lisää päivittäistavarakaupan kysyntää ja mahdollistaa uusien päivittäistavarakauppojen synnyn. Kaupan toimijoiden mukaan Vantaalla on parhaillaankin vajausta päivittäistavarakauppojen määrässä ja yleiskaavan kasvun myötä tarve kasvaa edelleen. Yleiskaavassa ei osoiteta kaupan sijainteja, mutta sillä tuetaan niiden sijoittumista keskustojen lisäksi kestäväillä kulkumuodoilla saavutettaville sijainneille asumisen alueilla. Suuret päivittäistavarakaupan yksiköt voivat sijoittua keskusta-alueille, jolloin ne ovat hyvin saavutettavissa myös joukkoliikenteellä. Suuryksiköt saattavat sijainnillaan vaikuttaa merkittävästi keskustojen muiden palveluiden edellytyksiin, joko niitä lisäten tai palveluvalikoimaa yksipuolistaen ja heikentäen. Esimerkiksi Porttipuistoon kaavaluonnoksen ratkaisun mukaisesti sijoittuva päivittäistavarakaupan suuryksikkö heikentäisi merkittävästi Hakunilan keskustan palveluiden kehittämisen mahdollisuuksia ja siten vaikeuttaisi myös eriytymiskehityksen torjuntaa.

Jotta jatkossa voidaan täydentää päivittäistavarakaupan verkkoa onnistunein asukkaita palvelevin sijainnein, tarvitaan kaupan konseptien ja maankäytön suunnittelun yhteensovittamista. Kaupan palveluverkkoa, konseptia ja maankäytön periaatteita on tarpeen jatkoselvittää yhteistyössä kaupan toimijoiden kanssa. Kaupan sijaintia tulee jatkossa tutkia tarkemmin kaavarunkotasoisissa suunnitelmissa.

Yleiskaavan ratkaisut:

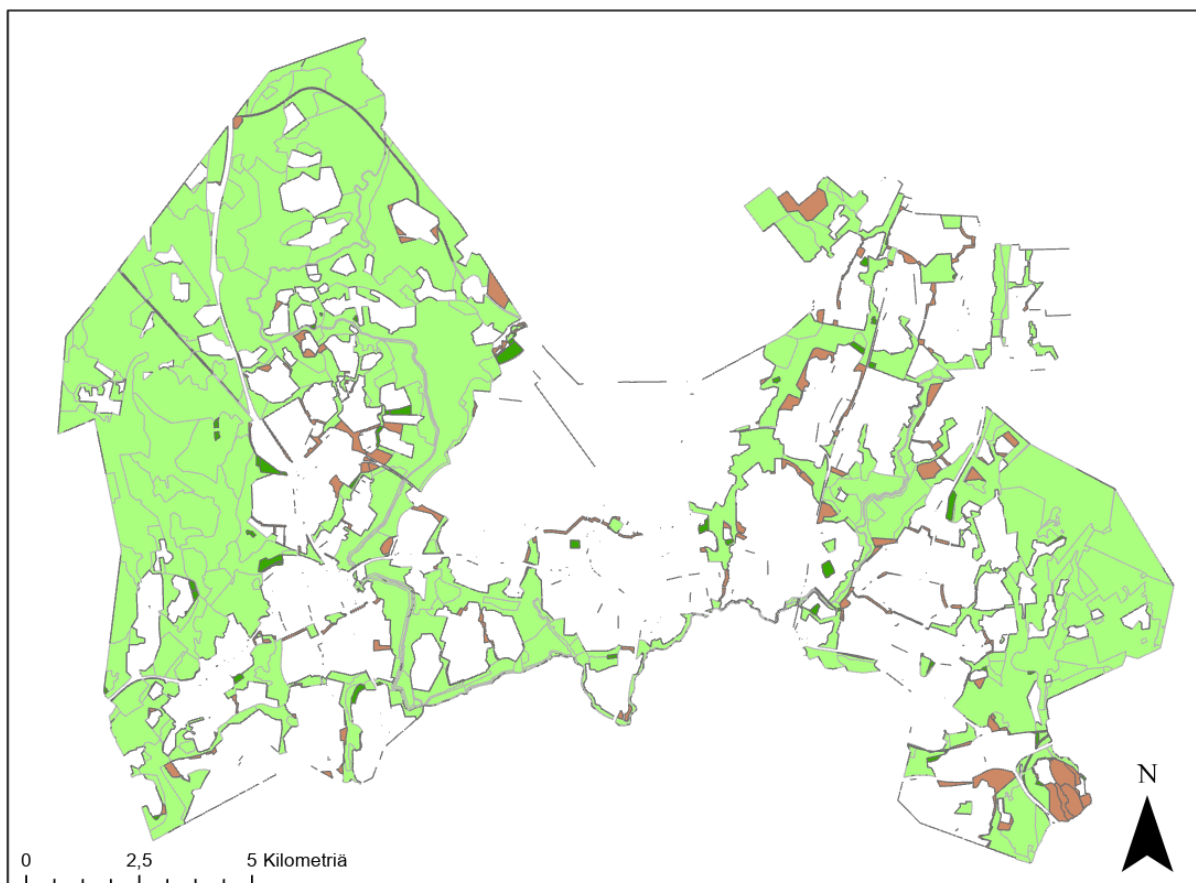
- Virkistysalueverkoston vaaliminen
- Virkistysalueyhteydet rakennetuilla alueilla
- Vehreyden läpileikkaavuus
- Jokien varsien kehittämisyöhykkeet
- Urheilun, virkistys- ja vapaa-ajan palveluille uusia sijainteja

Kuva 9. Vantaan vaalittava viheralueverkosto (ks. tarkemmin Vantaan viherrakenne, Mäkinen 2017).

Vantaan yleiskaavaluonnoksessa vaalitaan seudullista viheralueverkostoa ydinalueineen ja niiden välisine yhteyksineen. Seudulliseen verkostoon kuuluvia laajoja viheraluekokonaisuuksia Vantaalla tai osittain Vantaalla ovat Sipoonkorpi, Petikko, Haltiala ja Mätäkivenmäki. Laajat viheraluekokonaisuudet ovat joko metsiä, kuten Sipoonkorpi, tai koostuvat metsästä ja viljelymaisemasta kuten Haltiala, Petikko ja Ojanko. Viheraluekokonaisuuksia täydentävät arvokkaan kulttuurimaiseman kokonaisuudet, jotka ovat tyypiltään viljelymaisemia: Vantaanjoen laakso, Hanabölen pellot, Sotunki ja Westerkulla. Vantaan kaupunkirakenteessa tärkeät viheralueet liittyvät seudullisiin viheralueyhteyksiin.

Yleiskaavan viheralueiden verkosto koostuu virkistysalueiden (VL, VR, VU), luonnonsuojelun (SL), maa- ja metsätalouden (M) sekä maatalousvaltaisten alueiden (MT) aluevarauksista. Virkistysalueiden lisäksi myös luonnonsuojelualueilla ja talousmetsissä voi ulkoilla. Maatalousalueiden pellot tarjoavat avoimia näkymiä, joista voi nauttia ulkoilureiteiltä käsin. Eniten virkistykseen käytettävää alaa on Vantaan maaseutumaisissa kaupunginosissa ja selkeästi vähemmän kaupunkimaisissa kaupunginosissa. Kaupunkimaisissa kaupunginosissa viheralueiden määrä vaihtelee paljon.

Kuva 10. Vertailu voimassa oleviin yleiskaavoihin. Yleiskaavaluonnoksen viheralueet vaaleanvihreällä, ruskealla poistuvat virkistysalueet, tummanvihreällä värillä virkistysalueiden lisäykset.

Yleiskaavassa näkyy pääsääntöisesti toisiinsa kytkeytyneiden laajojen virkistysalueiden verkosto, ei rakennettavien alueiden sisäisiä virkistysalueita, jotka määritellään asemakaavoissa. Joitain alueellisesti tärkeitä sisäisiä virkistysalueita on esitetty jo voimassa olevissa yleiskaavoissa ja niiden lisäksi yleiskaavaluonnoksessa näkyviksi on nostettu Winterinmäki ja Plootukallio. Verrattuna voimassa olevaan yleiskaavaan virkistysalueiden verkostoon kohdistuvat muutokset ovat pääasiassa paikallisia ja pienehköjä, ja osa niistä parantaa virkistysmahdollisuuksia ja parantaa edellytyksiä mm. ulkoilureittien perustamiseen. Virkistysmahdollisuuksia heikentävistä vaikutuksista merkittävimmät kohdistuvat Tikkurilan keskuspuistoon sen pohjoisosassa, Rekolanmetsässä, ja Mätäkivenmäen kokonaisuuteen. Mätäkivenmäen seudullisesti tärkeää viheraluetta esitetään osin rakennettavaksi Vierumäellä. Rakentaminen liittyy Tuusulan yleiskaavaehdotukseen, jonka työpaikka-alueita Vantaan puolen laajennus jatkaa. Rakennettavaksi ajateltu alue työntyy viheralueelle, jolla jo nykyiselläänkin on mm. maastopyöräreittejä ja lisäksi monenlaisia reittitarpeita. Alueella on voimakas

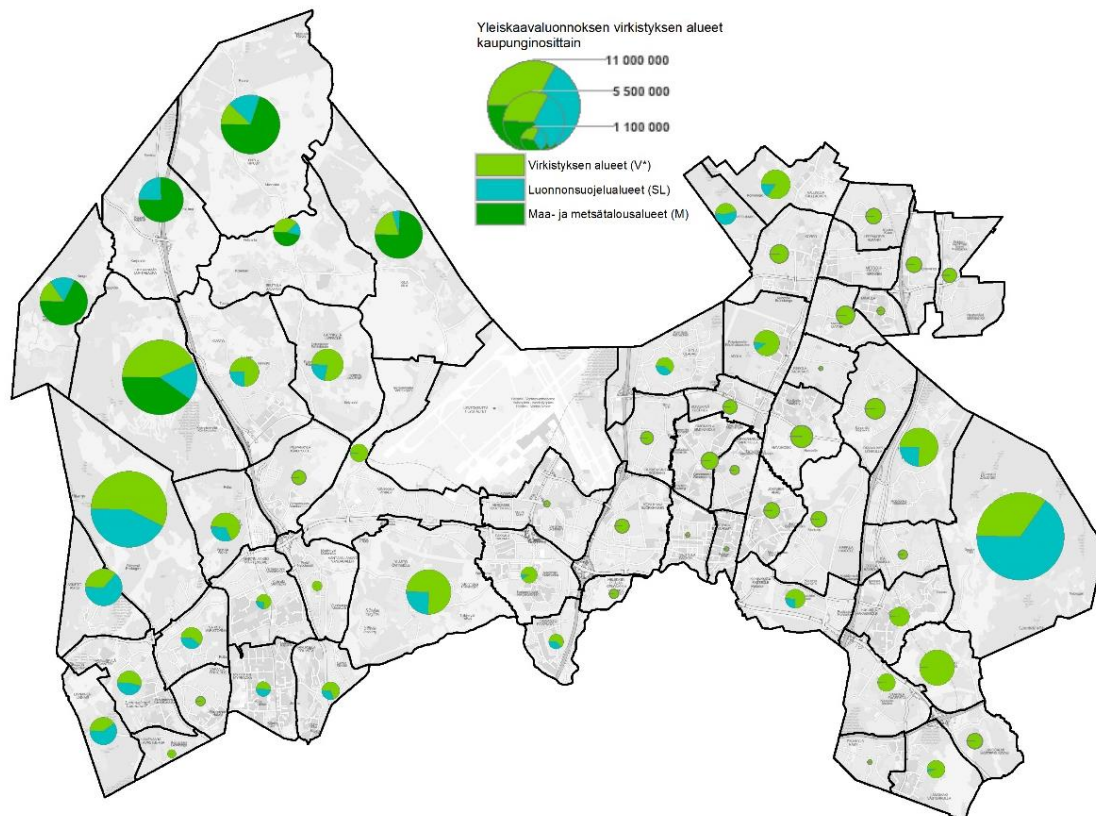
LUE LISÄÄ:

Vantaan yleiskaava 2020. Yleiskaavaluonnoksen luontovaikutusten arviointi 2019

Vantaan viherrakenneselvitys. Anne Mäkynen 18.06.2017

lentomelu, joka toisaalta haittaa virkistyskäyttöä. Myyrmäen Löydöspuiston asuinalueajennus heikentää Mäntöjan laakson virkistysmahdollisuuksia. Petikonmetsän virkistysaluekokonaisuuteen esitetty Friimetsän asuinalue rikkoo laajan alueen eheyttä. Suurimmat leikkaukset nykyisistä viheralueista ovat Östersundomin yhteisen yleiskaavan alueella, jota on arvioitu omassa prosessissaan.

Virkistysalueiden tulisi olla helposti saavutettavissa (5-10 minuutin kävelymatkan tai 300 metrin päässä). Vantaan viherrakenne -selvityksessä (Mäkynen 2017) tarkasteltiin yli puolen hehtaarin laajuisten viheralueiden saavutettavuutta 300 metrin etäisyysvyöhykkeellä. Selvityksen tuloksena todettiin, että 97% vantaalaisista asuu tämän etäisyysvyöhykkeen sisällä ja käytettäessä 1,5 hehtaarin kokorajaa kriteeri täyttyy 92%:lla vantaalaisista. Kaupungin kasvaessa ja tiivistyessä viheralueiden merkitys osana asukkaiden viihtyisää elinympäristöä korostuu. Yleiskaavan perusratkaisu, kaupungin kasvu sisäänpäin, johtaa paineeseen ottaa asemakaavoitettuja viheralueita rakentamiskäyttöön samaan aikaan, kun käyttäjien määrä lisääntyy. Tiivistyvässä kaupungissa tarvitaan entistä kulutuskestävämpiä ja siis rakennettavia viheralueita. Toisaalta kasvavia verotuloja voidaan ohjata julkisten ulkotilojen kohentamiseen.

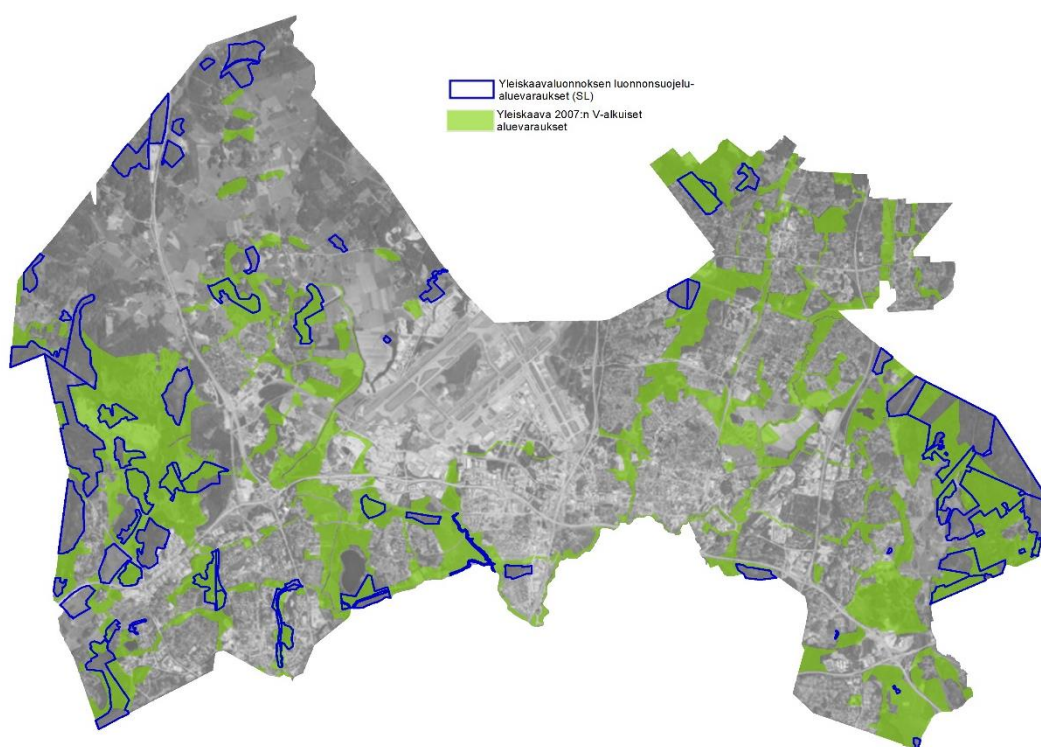
Kuva 11. Yleiskaavaluonnoksen virkistysalueiden (V*), luonnonsuojelun (SL) ja maa- ja metsätalousvaltaiset (M) alueiden pinta-alat kaupunginosittain. Maatalousalueet (MT) ovat käytettävissä virkistykseen sikäli, kun peltoalueilla on ulkoilureittejä.

Virkistysalueita luonnonsuojelualueiksi ja maatalousalueiksi

Yleiskaavan myötä virkistysalueiden pinta-ala vähenee noin 1300 hehtaaria. Tästä noin 300 hehtaaria on pääasiassa asumisen reuna-alueita ja yleiskaavan yleispiirteisemmän esitystavan aiheuttamia muutoksia. Suurin muutos johtuu virkistysalueiden muuttumisesta luonnonsuojelualueiksi (noin 1000 hehtaaria). Tämä muutos on merkittävä, sillä näitä alueita sijaitsee myös kasvavien keskustojen läheisyydessä, joissa ympäröiviin luontoalueisiin kohdistuu entistä suurempi käyttöpaine ja kulutus. Suojelualueita ei katsota virkistysalueiksi, vaikka ne käytännössä sitä ovat. Sosiaalisten vaikutusten näkökulmasta luonnonsuojelualueiden kulumisen ruman

näköisiksi ja toisaalta se, että jotkut alueista voidaan kokea epäsiisteiksi ja epäviihtyisiksi puistoihin verrattuna, ovat uhkia. Tätä uhkaa voidaan torjua varaamalla luonnonsuojelualueiden suunnitteluun, reittien ja liitännäisalueiden rakentamiseen ja ylläpitoon aikaisempaa enemmän resursseja. Jos ihmisten liikkumisen ohjaamisessa epäonnistutaan, on lopputuloksena kuluneita ja luontoarvojaan menettäneitä suojelualueita.

Virkistysalueita on muutettu maatalousalueiksi arvokkaan viljelymaiseman alueilla (noin 400 hehtaaria). Tämän ei pitäisi haitata virkistyskäytön kehittämistä, koska alueille on merkitty ohjeelliset ulkoilureitit, jokien varsilla on lähivirkistysaluetta ja määräyksessä edellytetään, että ulkoilureittiverkoston jatkuvuus turvataan. Maankäytömerkinnän muutos tähtää maiseman kauneuden ja siten virkistävyiden säilymiseen.

Kuva 12. Yleiskaava 2007:n virkistysalueista noin 1000 hehtaaria muuttuu luonnonsuojelualueiksi.

Virkistystä tukevat merkinnät ja määräykset

Verrattuna voimassa olevaan yleiskaavaan on yleiskaavaluonnokseen tuotu pienipiirteisen viheralueverkoston säilymistä ja asemakaavoittamista tukevia määräyksiä. Virkistysalueyhteys on uusi merkintä, joka korostaa asuinalueiden sisäisten virkistysalueiden merkitystä kartalle merkityn viivan varrella. Merkintä tukee asemakaavoitetun viheralueverkoston säilymistä tiivistyillä alueilla.

Asuinalueilla ja keskustoissa määrätään varaamaan tilaa erilaisille virkistysalueille. Alueet määrätään toteuttamaan vihertehokkaasti, jotta vehreys ulottuisi asemakaavoitettujen viheralueiden lisäksi myös tonteille ja kaduille. Näiden määräysten toteutuminen lisää virkistysmahdollisuuksia, viihtyisyyttä ja ympäristön terveellisyyttä. Ohjeelliset ulkoilureitit on edelleen merkitty yleiskaavaan ja verkostoa on paikoin tarkistettu. Myös maastoratsastukselle halutaan edelleen luoda mahdollisuuksia. Nämä viivat ovat olennaisia lähtökohtia reittien toteutukselle.

Jokivarsien virkistyskäytön kehittäminen on nostettu yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi. Jokivarsien kaavoittaminen julkisiksi on ollut kantava periaate Vantaan yleiskaavoissa jo vuosikymmenten ajan. Jokivarsien ulkoilureitteja on määrätietoisesti suunniteltu ja perustettu, ja nyt ensisijaisesti kehitettäväksi merkityillä alueilla verkosto alkaakin olla kattava, kun se muilla, syrjäisemmillä alueilla on vielä puutteellinen. Tikkurilan keskustassa joen

varren puistoihin ollaan tekemässä mittavia investointeja. Merkinnän tavoitteena on ohjata entistä enemmän resursseja merkittyjen jokivarsien kehittämiseen. Riskinä on, että jokivarsien kehittäminen vähentää muiden virkistysalueiden kehittämiseen käytettävissä olevia resursseja ja siten lisää alueiden eriarvoisuutta.

Kaupunkiluontokokemukset -ja vaikutukset ovat subjektiivisia kokemuksia. Eri kulttuureita edustavat ihmisryhmät voivat kokea kaupunkiluonnon moninaiset ympäristöt hyvin eri tavalla, kuin metsiin tottuneet ja mieltyneet suomalaiset. Tämä voi johtua mm. saavutettavuusongelmasta, tiedon tai resurssien puutteesta. Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että etniset vähemmistöt suosivat kaupunkipuistoja metsäluontoa enemmän.

Suomalainen metsäluonto voi toisille vähemmistöryhmille näyttäytyä vieraana, ja siksi kaupunkien rakennetumpi luonto voi tuntua miellyttävämmältä. Rakennettu virkistysympäristö voi myös mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen ja helpottaa integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. (Faehnle ym. 2010) Toisin sanoen, luonto- ja virkistysympäristön monipuolisuus ja saavutettavuus on tärkeää myös monikulttuurisuuden näkökulmasta.

”Vantaalla tulee pyrkiä säilyttämään sen luonnonläheisyys niin pitkälti kuin mahdollista. Luonnonvaraisten ulkoilualueiden korvaaminen pienemmillä ihmisen suunnittelemissa viheralueilla ei tue tätä pyrkimystä.”

(yleiskaavaluonnoksesta saatu mielipide)

Vapaa-ajan, urheilun ja liikunnan mahdollisuudet kasvavassa kaupungissa

Liikuntalain mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen (Liikunnasta hyvinvointia s.11). Lihasvoimin liikkuminen ja sen edistäminen on yleiskaavan tavoitteena. Hyvä liikkumiseen kannustava ympäristö motivoi ja mahdollistaa harrastamisen turvallisesti sekä tarjoaa eripituisia ja vaikeusasteeltaan erilaisia reittejä.

Yleiskaavassa esitetään sen mittakaavaan soveltuen urheilupuistot, yli 2 hehtaarin laajuiset liikuntapuistot sekä retkeilyn, lähivirkistysaluevaraukset ja virkistysalueyhteyksien ja ulkoilureittien verkostot. Kaupungissa on

Kuva 13. Vantaan urheilu- ja vapaa-ajan palvelut vuonna 2018

runsaasti myös pienempiä lähiliikuntapaikkoja, puistokenttiä ja muita liikunnalliseen elämäntapaan kannustavia paikkoja, joita ei yleiskaavan tarkkuustasolla esitetä. Näiden olemassaolo halutaan kuitenkin turvata mm. asuminen kaavamääräyksissä. Asukkaiden hyvinvoinnin kannalta on etu, että virkistyksen ja liikunnan matalan kynnyksen mahdollisuudet ovat helposti saavutettavissa ja käytettävissä.

Yleiskaavassa esitettyjen aluevarausten lisäksi liikunnan urheilun ja virkistyksen toimintoja voidaan sijoittaa mm. asumisen alueille lähelle käyttäjiä siten, että liikkuminen ja liikunnallinen elämäntapa olisi mahdollisimman helppoa kaikille vantaalaisille. Näiden lisäksi koulujen liikuntatiloilla on tärkeä rooli liikunnan palveluverkossa.

Kasvavassa kaupungissa erilaisten vapaa-ajan liikkumisen palveluita tarvitaan lisää. Väestön vanhetessa erilaisen matalan kynnyksen liikkumismahdollisuuksien helppo saavutettavuus on asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta tärkeää.

Yleiskaavaluonnoksessa osoitetaan VU-symbolilla (5kpl) uusia liikunnan ja urheilun vapaa-ajantoimintojen paikkoja, joilla pyritään vastaamaan kasvavan väestön liikkumisen tarpeisiin. Symbolit on sijoitettu voimakkaasti kasvaville alueille, kuten Kivistöön, Aviapolikseen sekä Leinelään. Sen lisäksi, että yleiskaavaluonnos mahdollistaa uusien virkistyksen ja liikunnan palveluiden kehittämisen, se kuitenkin paikoin heikentää liikunnan mahdollisuuksia. Tämä tilanne on Hiekkaharjun asemanseudulla, jossa yleiskaavan tavoite kestävästä kasvusta ja hyvin saavutettavista liikuntapalveluista ovat ristiriidassa keskenään. Kestävän kasvun vyöhykkeellä golfiin ja tenniksen harrastusmahdollisuudet heikkenevät. Asumisen A-merkintä sallii tennistoiminnan, mutta yksityisen maanomistajan käsissä on, miten tennistoiminnan jatkumiseen suhtaudutaan. Myös Hiekkaharjun golfkentän länsireunasta osa muuttuu asumisen alueeksi. Golfkentän osittainenkin rakentaminen heikentää golfinpeluun mahdollisuuksia.

ASUMINEN

Yleiskaavan ratkaisut:

- *Monipuolisesti erilaisia asumisen vaihtoehtoja, pinta-alasta eniten pientaloalueita*
- *Asumisen ohjaus ei perustu talotyyppiin, vaan sijaintiin kaupunkirakenteessa*
- *Kaupunkirakennetta tiivistetään ja uudistetaan, mikä mahdollistaa mm. alueiden eriytymishitykseen vaikuttamisen*
- *Keskustoja vahvistetaan*
- *Keskeisillä sijainneilla työpaikka-alueilla tai kaupan alueilla jatkossa myös asumista*

Vantaan maa- ja asuntopoliittisessa ohjelmassa määritellään tulevien vuosien asuntotuotannon suuntaviivat. Maa- ja asuntopoliitikalla on erityinen merkitys uusien asuinalueiden sosiaalisen eheyden varmistamisessa huolehtimalla alueen vuokra- ja omistusasumisen tasapainosta ja asuntotarjonnan monipuolisuudesta niin huoneisto- kuin talotyyppien osalta. Tavoitteena on, että erilaiset asukkaat voisivat löytää kaupungista itselleen sopivan kodin. Asuntotuotannon monipuolisella tarjonnalla eri kaupunginosissa on suuri merkitys asukkaille, alueiden viihtyisyydelle, palvelutarjonnalle ja sosiaaliselle eheydelle.

Yleiskaavasuunnitelman ensisijainen keino vastata yleiskaavalle asetettuihin tavoitteisiin on ohjata väestön kasvu olemassa olevaan kaupunkirakenteeseen, vahvistaa joukkoliikenteen roolia kaupungin kulkutapajakamassa, vaalia kaupungin arvokasta viher- ja kulttuuriympäristöä sekä kehittää keskustoista entistä monipuolisempia ja miljööltään laadukkaampia urbaaneja solmukohtia. Nykyisessä kaupunkikehityksessä, niillä laskureilla mitä tähän mennessä tunnetaan, uskotaan tehokkaan urbaanin maankäytön olevan selkein keino vastata

kestävyyden tavoitteisiin ja siksi Vantaan keskeisillä paikoilla varaudutaan maankäytön tehostamiseen. Asumisen ratkaisuihin suunnitelma on tiivistää nykyistä kaupunkirakennetta ja lisätä rakentamista jo olemassa oleville asumisen alueille, muuttaa keskeisillä kasvualueilla nykyisiä työpaikka-alueita ainakin osittain asumiseenkin soveltuviksi alueiksi sekä käyttää voimassa olevan yleiskaavan vielä rakentamattomat asumisen alueet. Osassa asumisen alueista sisäänpäin kasvun suunnitelma pitää sisällään ajatuksen kaupunkiuudistuksesta, missä täydennys- ja lisärakentaminen tapahtuu olemassa olevaa korvaamalla.

Asumisen ratkaisuihin tiivistyvissä solmukohdissa, keskustoissa ja asemien ympäristöissä yleiskaava mahdollistaa maankäytön monipuolistumisen. Alueille on mahdollista rakentaa tiloja palveluille, kaupalle ja asumisen kanssa samoihin kortteleihin soveltuville työpaikoille. Yleiskaavaluonnos ei rajoita rakentamisen typologian kautta asuntoalueita, mikä sallii hyvin monimuotoisen rakentamisen ja jättää tilaa asuntorakentamisen innovaatioille kestävyyden tavoitteisiin vedoten. Jatkosuunnittelua ohjaavissa määräyksissä on korostettu riittävien virkistysalueiden varaamista sekä korttelien viher-
tehokkuutta, mitkä ratkaisuihin voivat edesauttaa asukkaiden arvostaman vehreyden vaalimista.

”Ylipäänsä hyvä idea keskittää uutta asuinrakentamista toimivien julkisten yhteyksien varrelle, kunhan muistetaan huomioida alueilla jo tällä hetkellä asuvat asukkaat ja rakentaa hieman heitä kuunnellen (= ei korkeita kerrostaloja suoraan omakotitalojen viereen).”

(yleiskaavaluonnoksesta saatu mielipide)

Yleiskaavan ratkaisu kasvun tuomisesta sisään erilaisia kaupunginosia täydennysrakentamalla mahdollistaa monipuolisen ja riittävän asuntotuotannon. Vaikka täydennysrakentaminen voi olla vaikea prosessi ja koetaan usein asukkaiden näkökulmasta uhkana asuinalueen viihtyisälle luonteelle, lopputulos on usein sekä asukkaita että kaupunkia hyödyttävä. Täydennysrakentamisella voidaan saada vanhalle asuinalueelle olevaa asuntokantaa täydentäviä asuntoja esimerkiksi esteettömyyden tai huoneistotyyppien osalta, mikä mahdollistaa omia asumistarpeita vastaavan kodin löytämisen omalta asuinalueelta. Elinkaariasumisen turvaaminen alueilla on tärkeää, koska asukkaat hakevat uuden kodin usein samalta alueelta tai hyvin läheltä nykyistä kotiaan. Vaihtoehtoja tulee olla niin elämän eri vaiheisiin kuin taloudellisen tilanteen muutoksiin myös seuraaville sukupolville.

Täydennysrakentaminen lisää kaupunkiin rakentamisen ajallista kerrostuneisuutta ja tuo kaivattua uudistusta alueille. Uudisrakentamisen myötä usein parannetaan muuta lähiympäristöä. Uusien asuntojen myötä alueen palvelut ja joukkoliikenne saavat uutta asiakaskuntaa. Yleiskaavan joustavuus tukee kestävyyden tavoitteita mahdollistamalla uudenlaiset suunnittelun ja toteutuksen tavat. Tavoitteena mahdollistaa uusia kaupunkiasumisen laatua korottavien asuntorakentamisen innovaatioiden synty. Yleiskaavan asumisen ohjauksen joustavuuteen sisältyy kuitenkin riski siitä, että esimerkiksi taloudellisista syistä asuntorakentamisen laatu ei parane ja päädytään ratkaisuihin, joissa asuinympäristön laatutekijät jäävät vähemmälle huomiolle.

Täydennysrakentaminen voi vaikuttaa myös alueen asuntokantaan siten, että asuntojen keskimääräinen koko ja asumisväljyys pienenee. Yleiskaavan tavoitteissa nostettiin esiin asukkaiden mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen. Pienissä asunnoissa tätä tilaa ei ole, joten tilaa tulee löytyä kodin ulkopuolelta. Tämän tilan turvaaminen tiivistyvässä kaupungissa on tärkeää, joten asiaa tulee tarkastella jatkosuunnittelussa useista näkökulmista. Myös taloudellisista, koska tiiviissä kaupungissa kodin ulkopuolelle siirtyvien asioiden tekeminen vaatii käyttäjiltään erilaisia taloudellisia resursseja kuin väljässä ympäristössä missä rakentamattomaa tilaa voi yleensä käyttää kuluitta. Koska yleiskaavalla

LUE LISÄÄ:

Vantaan maa- ja asuntopoliittiset linjaukset.

Kaupunginvaltuusto 18.06.2018

tavoitellaan kestävästä kaupunkikehityksestä, on kaavan toteutuksessa hyvä pysähtyä suunnittelemaan ympäristön yksityiskohtia siten, että se sallii käyttäjilleen erilaisia tapoja viettää aikaa tiiviissä kaupunkiympäristössä.

Täydennysrakentamisen ja korvaavan lisärakentamisen toteutusmuodosta riippuen nykyisen asuntokannan arvo voi muuttua. Täydennysrakentamisen tavoitteena on luontaisesti tuoda lisäarvoa ja parantaa olemassa olevaa lähtötilannetta, mutta mahdollista on, että aina ei kehitys välttämättä toteuta tavoitteita.

Onnistunut täydennysrakentaminen ja asuin ympäristöjen tiivistäminen vaatii yksityiskohtaiselta suunnittelulta toisenlaista fokuksia kuin uudisalueen rakentaminen. Totutuista toimintamallista poikkeaviin ratkaisuihin yleiskaavan strategisissa ratkaisuissa on jätetty hyvin tilaa.

”Kerrostalojen ja pientalojen yhteensovittaminen tulee tehdä taidollisesti, asumismukavuutta säilyttäen.

Toivomme, että huolehditaan siitä, että on riittävän monipuolista asuntokantaa, jotta ongelmat eivät kasautuisi uusille alueille.”

(yleiskaavaluonnoksesta saatu mielipide)

ALUEIDEN ERILAISTUMINEN

Alueellisella erilaistumisella tarkoitetaan kehitystä, missä kaupunki jakautuu enemmän tai vähemmän selväpiirteisiin vyöhykkeisiin tai sektoreihin sosiaalisten ominaisuuksiensa perusteella. Käsite liitetään tavallisesti negatiivisiin seikkoihin, mutta se voi olla myös positiivista. Erilaistuminen positiivisena ilmiönä voi mahdollistaa mm. erilaisten vähemmistöjen olemassaolon. Ilmiön taustalla ovat väestönkasvussa, maahanmuutossa sekä tuloeroissa tapahtuneet muutokset. Usein negatiivista erilaistumista kuvataan syrjäytymiskehityksen yhteydessä. Alueellisen erilaistumisen kierteen voi käynnistää esim. rikollisuus, ilikvalta tai väestön rakenteelliset erityispiirteet. Negatiivinen kierre voi johtaa alueen epätoivottuun leimautumiseen ja poismuuttoon. Muuttoliikkeen myötä alueen väestö saattaa edelleen valikoitua siten, että negatiivinen kierre pitää itseään yllä.

Vantaan alueellista erilaistumista ja sen ulottuvuuksia on selvitetty jo vuonna 2002 tehdyssä tutkimuksessa (Kekkonen 2002). Tämän tutkimuksen perusteella Vantaa oli alueellisesti tasa-arvoinen kaupunki, mutta kahtiajakoa idän ja lännen välillä oli kuitenkin havaittavissa. Alueellista erilaistumista tarkasteltiin uudelleen vuonna 2018. Tässä tutkimuksessa tulokset poikkesivat jo edeltäjästä siten, että erilaistumiskehityksen ”hotspoteja” oli havaittavissa. Vuosien 1995-2015 välillä asuinalueet ovat erilaistuneet sosioekonomisesti. Työttömyys, matala koulutustaso ja pienituloisuus korostuvat erityisesti lähiöissä ja 80- ja 90-lukujen kerrostaloalueilla. Eri tuloryhmät ovat sijoittuneet yhä enemmän erillisille asuinalueille. Ilmiön taustalla on vuokra-asuntokannan keskittyminen ja vieraskielisen väestön muita alueita korkeampi osuus.

Erilaistuminen ilmenee tulotaserojen lisäksi laajemmin elämäntapoihin ja kulttuuriin liittyvinä jyrkkinä eroina. Eriytymiskehitykseen voidaan vaikuttaa poliittisilla ratkaisuilla sekä monialaisella suunnittelulla. Vantaan *myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelmalla* pyritään tasoittamaan alueellisia hyvinvointieroja kohdentamalla resursseja ja muita tukitoimia sitä eniten tarvitseville alueille. Yleiskaavan tavoitteet ja ratkaisut ovat yhteneväiset myönteisen erityiskohtelun toimenpideohjelman maankäyttöä koskevien toimenpiteiden kanssa. Toimenpiteillä pyritään mm. parantamaan ympäristön laatua,

LUE LISÄÄ:

Alueellinen eriytyminen Vantaalla 1995-2015. Vantaan kaupungin tietopalvelun julkaisu C1:2018

Myönteisen erityiskohtelun toimintaohjelma 2019-2021. Ohjelmasuunnitelma.

kehittämään asukasyhteistyötä sekä keskustoja ja tarjoamaan monipuolisempia asumisen vaihtoehtoja.

Rakennetuilla alueilla alkaneen eriytymiskehityksen pysäyttäminen on haastavaa, sillä esimerkiksi asuntojen hallintamuotoihin on vaikeaa vaikuttaa jälkikäteen. Näissä tapauksissa Vantaan maankäyttö on suunnitelmallisesti tukenut täydennysrakentamista ja purkavan uudistamisen hankkeita, joiden yhteydessä voidaan monipuolistaa esimerkiksi vuokratalovaltaisia alueita edellyttämällä alueelle myös omistusasuntojen rakentamista. Asuntopoliitiikalla tehdyt ratkaisut asuinalueiden hallintamuodossa eivät yksin riitä sosiaalisen eriytymiskehityksen ehkäisemiseen tai vähentämiseen, vaan lisäksi tarvitaan erilaisia sosiaalipoliittisia toimenpiteitä. Vantaa seuraa jatkuvasti sosiaalisen eheyden tilannetta asuinalueilla. Eheyttä tukevia toimenpiteitä tehdään aina räätälöidysti alueittain yhdessä eri toimijoiden sekä kaupungin hallinnonalojen yhteistyönä.

Alueellista eriytymistä ehkäisevä kaupunki on sosiaalisesti monipuolinen, toiminnallisesti sekoittunut ja vetovoimainen. Miten yleiskaava sitten vastaa ilmeiseen tarpeeseen ehkäistä (tai pysäyttää) alueellinen eriytyminen Vantaalla? Kyseessä on kompleksinen prosessi, johon yleispiirteisellä maankäytön suunnittelulla on vaikea vaikuttaa, mutta joiden toimimisen yleiskaava mahdollistaa. Prosessissa on kyse rakennetun ympäristön, asukkaiden ja niiden hyvinvoinnin, toiminnallisen ympäristön ja alueen imagon välisestä vuorovaikutuksesta.

Yleiskaavaluonnoksessa asumisen ratkaisujen myötä on mahdollista toteuttaa asumisen alueita moninaisin talotyypein vastaamaan elinkaariasumisen tarpeita. Yleiskaava mahdollistaa talotyyppi- ja asuntokannan kirjon alueilla, mutta ei yksistään voi varmistaa sen toteutumista. Suuri merkitys toteutumisen varmistamisessa on asemakaavoituksella ja maa- ja asuntopoliittisilla linjauksilla. Lisäksi yleiskaavan asumisen määräyksiin on sisäänrakennettu tavoite palveluiden saavutettavuudesta ja kaupunkiympäristön laadusta. Nämä toteutuessaan vaikuttavat alueiden vetovoimaan ja siten voivat hillitä eriytymiskehitystä. Palvelujen keskittäminen ei kaikilta osin vastaa myönteisen erityiskohtelun ohjelman tavoitteita. Tällöin on syytä kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että palvelut sijoittuvat sujuvan joukkoliikenteen ja muiden yhteyksien äärelle.

Siltä osin kun alueet ovat toiminnoiltaan ja asumisen mahdollisuuksiltaan monipuolisia tulevaisuudessa, sosiaaliset ongelmat helpottuvat tai pysyvät kurissa. Mikäli etenkin tiiviillä alueella on paljon heikommassa sosio-ekonomisessa asemassa olevia asukkaita, myös palvelut "täyttyvät" ja ongelmat kasaantuvat tiettyihin toimipisteisiin. Palveluun ohjaamisella ei välttämättä pystytä asiaa ratkaisemaan, etenkin jos kyseessä on lähipalvelu tai tavoitteena on lähipalveluperiaate. Myös toimipisteissä olevat erot saattavat vaikuttaa asuinpaikan valintaan.

Yleiskaava mahdollistaa kaupungin uudistamisen purkamalla sekä vanhaa ja väljästi toteutettua rakennuskantaa maankäyttöä tehostaen. Joissain tilanteissa rakennusten purkamista voidaan perustella sosiaalisin perustein. Asuinympäristön heikon laadun lisäksi alueella saattaa olla suuri vuokra-asuntokeskittymä, joka on joutunut negatiivisten ilmiöiden kasautumiskierteeseen. Tällöin purkamisella voidaan muuttaa tilannetta monipuolistamalla asuntojen hallintamuotojakautumaa sekä parantamalla ympäristön laatua. Tämä vaikuttaa usein myös ympäristöviin kiinteistöihin ja niiden arvostukseen ja arvoon.

Purkavan uudistamisen myötä alueiden toiminnallinen luonne voi muuttua yksipuolisemmaksi. Asumisen osuus saattaa purkamisen myötä kasvaa samalla, kun muiden toimintojen osuus alueella vähenee. Muut kuin kaupan palvelut sijoittuvat monesti olemassa oleviin edullisempiin kiinteistöihin. Uuden rakentamisen myötä harraste- ja liiketilojen hintataso nousee ja palveluiden ja muiden toimintojen toimintaedellytykset alueella heikkenevät. Toisaalta uudistamisen myötä alueen väestöpohjaa voidaan kasvattaa ja monipuolistaa, joka taas lisää elinvoimaisuutta ja palveluiden kannattavuutta.

Purkamisen aiheuttaa luonnollisesti ympäristöhäiriöitä lähiympäristön asukkaille ja toimijoille, mutta lopputuloksena voi olettaa, että sen myötä aiheutuu paljon positiivisia vaikutuksia. Purkavan uudistamisen suunnittelussa ja toteutuksessa on tärkeää pohtia myös, sitä minkälaisia positiivisia vaikutuksia uudistamisella on myös alueella jo asuvien elämään. Näin voidaan vaikuttaa muutosten hyväksyttävyyteen. Täydennysrakentamisen ja uudistamisen toteuttaminen vaatii huolellista suunnittelua ja prosessin ohjausta, ettei pitkäaikaiset isot rakennustyömaat olemassa olevassa asuinympäristössä aiheuta liian jatkuvaa ja kohtuutonta haittaa

kaupunkilaisille tai vahinkoa olemassa oleville rakennuksille. Esim. yöaikaista rakennusmelua tulee välttää, samoin ympäristöön suurta tärinää aiheuttavia toimenpiteitä.

ASUKKAIDEN KOKEMA ELINYMPÄRISTÖ

Sosiaalisten vaikutusten arviointiin liittyy myös alueen kokeminen, jolloin painottuvat ihmisten omat kokemukset kaupungista asuin ympäristönään. Tässä tarkastellaan, miten yleiskaava vaikuttaa alueiden imagoon, asukkaiden kokemaan identiteettiin ja yhteisöllisyyteen sekä viihtyisyyteen. Subjektiivisesti koettujen elinympäristön ominaisuuksien lisäksi tarkastellaan asukkaisiin kohdistuvia haittatekijöitä, eli melua ja ilmanlaatua.

IMAGO

Asuinalueen *imago* on alueesta muodostunut mielikuva, aluetta ulkopuolelta tarkasteleville muodostunut käsitys alueen ominaisuuksista. Se, miten yleiskaava vaikuttaa kaupunginosan, asuinalueen tai kokonaisen yhdyshäyksen imagoon ja identiteettiin, voi olla vaikeasti ennakoitavissa.

Yleiskaavassa osoitetun itäisen Vantaan raideverkkoon kytkevän raitiotieyhteyden myötä Länsimäen, Vaaralan ja Hakunilan alueilla kaupunkiympäristön käytettävyys paranee. Sen lisäksi, että raitiotie on liikenteellinen ratkaisu, sillä voi olla positiivisia vaikutuksia alueiden imagoon ja siten vetovoimaan työpaikkojen, palveluiden ja asukkaiden näkökulmasta.

Asumisen osalta Vantaalla on jatkossakin tarjolla monipuolisia asumisen vaihtoehtoja. Pääkeskustojen kasvaessa urbaanin asumisen alueiksi, erityisesti lapsiperheiden suosiossa olevat pientaloalueet säilyvät nykyisen kaltaisena. Pientaloalueiden tiivistyminen voi paikoin muuttaa alueen fyysisiä piirteitä ja asukkaat kokevat tämän usein uhaksi alueiden imagolle. Täydennysrakentaminen voi kuitenkin parhaimmillaan parantaa elinympäristön laatua ja nostaa alueen imagoa.

Yleiskaavan määräyksissä on useita kaupunkiympäristön laatuun liittyviä tavoitteita, jotka toteutuessaan parantavat kaupungin käytettävyyttä ja elinympäristön laatua. Yleiskaavan toteutuessa määräysten mukaisesti voi elinympäristötavoite toteutua ja siten parantaa kaupungin imagoa houkuttelevana ja hyvin toimivana asuin ympäristönä. Riskinä on kuitenkin, että taloudellisista reunaehdoista ja palveluiden järjestämisestä koskevista linjauksista johtuen mm. palvelut keskittyvät edelleen suurempiin yksiköihin, jolloin keskusta-alueiden ulkopuolella palveluverkko harvenee ja etäisyydet niihin kasvavat.

IDENTITEETTI

Ihmisten *alueidentiteetti* tarkoittaa aluetietoisuutta, joka voidaan ymmärtää tuntemukseksi kuulumisesta jollekin tietylle alueelle tiettyyn yhteisöön. Alueidentiteetin syntyminen on sosiaalisen prosessin tulos, johon vaikuttaa mm. alueella asuttu aika ja osallistuminen yhteisiin toimintoihin. Alueidentiteetti syntyy helpoiten, jos alueen asukkailla on samanlaisia arvoja ja mahdollisuus laatia yhteisiä visioita sekä toteuttaa niitä. Samalla ihmiset voivat paremmin oppia ottamaan vastuuta toisistaan ja ympäristöstään.

Identiteetti on vahvasti kytköksissä alueen fyysisiin piirteisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Yleiskaavalla ei identiteetin syntyyn voida varsinaisesti suoraan vaikuttaa. Identiteetin vahvistaminen voi onnistua asemakaavatasoisessa suunnittelussa tukemalla toimintoja, jotka lisäävät ja vahvistavat asuinalueen yhteistoimintaa. Identiteetin syntymiseen vaikuttaa myös alueella tapahtuva muuttoliike. Elinkaariasumisen sekä yleiskaavan

mahdollistama erilaisten talotyyppien luoma vaihtoehtojen kirjo asuinalueilla voi vaikuttaa muuttohalukkuuteen ja edesauttaa asukkaiden sitoutumista asuinalueeseensa ja siten vahvistaa alueidentiteettiä.

Yleiskaavan kasvun on tarkoitus tapahtua alueita täydentäen ja uudistaen. Vantaan pääkeskustoissa, kuten Tikurilassa tai Myyrmäessä, sekä paikalliskeskuksissa kuten Hakunilassa, Korsossa ja Koivukylässä voi tapahtua voimakasta uudistumista, joka voi vaikuttaa asukkaiden kokemaan alueidentiteettiin. Keskustat muuttuvat entistä urbaanimmiksi. Muutoksen voi olettaa olevan monin paikoin positiivinen, mutta samalla saatetaan kadottaa erityispiirteitä alueiden identiteetille ominaisesta historiasta. Kaupunkikuvan kerroksellisuus, alueiden tärkeiksi ja tutuiksi koetut erityispiirteet ja kiinnostavat ovat asukkailleen tärkeitä identiteettitekijöitä. Yleiskaavan arvokkaiden kulttuuriympäristöjen merkinnöillä varmistetaan näiden elementtien säilyminen, mutta tarkemman tason suunnittelussa näitä historian kiinnostavia on syytä tunnistaa ja vahvistaa niiden roolia osana kaupunkia.

LUE LISÄÄ:

Yleiskaavaluonnoksen 2020 vaikutukset kulttuuriympäristöön.

Vantaalainen maisema ja kaupunkirakenne sisältävät monia identifioitumisen mahdollisuuksia. On vanhaa maaseudun kulttuurimaisemaa, pientaloalueita, lähiöitä ja kasvavia keskuksia.

Vantaan viherrakenneselvityksessä (Anne Mäkynen 2017, ks. kartta sivulla 60) identiteettimaisemiksi kutsutaan viljelymaisemia, jotka kertovat siitä ympäristötyypistä, joka on Vantaalla pisimpään yhtäjaksoisesti näihin päiviin saakka ollut ihmisen elinympäristöä. Näistä identiteettimaisemista kaikki paitsi Jokivarsi on suojeltu kulttuurimaisemana, mutta myös Jokivarren pellot, joita ei kulttuurimaisemina ole katsottu kaikkein arvokkaimpien ja säilytettävien joukkoon, on yleiskaavaluonnoksessa jätetty massiivisen uudisrakentamisen ulkopuolelle. Backaksen pelloilta on poistettu golfkenttävarausta ja pellot on merkitty maatalousalueeksi. Eli yleiskaavaluonnos mahdollistaa sen, että viljelymaisema on edelleenkin yksi vantaalaisen identiteetin perusaineista.

Laajempien kulttuurimaisemakokonaisuuksien lisäksi yleiskaavaluonnoksessa on merkitty vantaalaisia kartanoympäristöjä palvelujen ja hallinnon alueiksi ajatuksella, että nämä voivat kehittyä esimerkiksi matkailu- vapaa-ajan toiminnoilla ja siten tehdä tutuksi ja tuoda vantaalaiseen identiteettiin sen perinteikästä puolta modernin kaupunkiympäristön rinnalle.

YHTEISÖLLISYYS

Kaupunkimaisissa keskustoissa yhteisöllisyys koetaan usein heikommaksi, kuin pientaloalueilla. Lähiöissä taas voidaan kokea vahvaa yhteisöllisyyden tunnetta. Suurissa keskuksissa asukkaiden vaihtuvuus on vilkkaampaa, jolloin ihmiset eivät sitoudu paikkaan ja yhteisöön. Yhteisöllisyyden kannalta tärkeää on samankaltaisuuden tunne. Yhteisöllisyys ilmenee myös asukkaiden haluna vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä hoitoon ja suunnitteluun.

Yhteisöllisyyden lisäämisen toimenpiteiden tulee lähteä alueen asukkaiden omien tarpeiden ja kokemusten kautta. Usein käy niin, että asukkaita pyritään yhteisöllistämään tavalla, joka vastaa ulkopuolisten käsitystä siitä, mitä sen tulisi olla. Helposti ajatellaan, että lähiöt pitäisi korjata lisäämällä yhteisöllisyyttä, vaikka asukkaat itse kokevat, että alueella on jo vahva yhteisöllisyyden tunne. Usein yhteisöllisyyden parantamiseen tähtäävät hankkeet ovat lyhytaikaisia asukkaita osallistavia projekteja, joilla ei ole pitkäaikaista ja oikeaan ongelmaan kohdistuvaa vaikutusta. Projektien sijaan tarvitaan investointeja, jotka vaikuttavat alueilla pitkään. Tällaisia voivat olla

”Vantaa on usean keskuksen kaupunki. Sitä voi omassa erityisluonteisuudessaan pitää arvokkaana - kyläyhteisöjen kaupunki.”

(yleiskaavaluonnoksesta saatu mielipide)

mm. erilaiset kohtaamispaikat. Yleiskaavan vuorovaikutuksen keskusteluissa on noussut esiin myös viljelypals-tatoiminta, joka tukee mm. eläkeläisten ja maahanmuuttajien yhteisöllistä toimintaa. Yleiskaavaluonnoksessa Havukosken viljelypalsta-alue on merkitty asumiseen. Yleiskaavan yhteydessä on selvitetty uusia viljelypalstojen sijaintipaikkoja korvaamaan mahdollisesti asumisen myötä poistuvia. Kaupunkiviljelyn lisääminen myös muilla alueilla voi lisätä asukkaiden yhteisöllisyyttä ja sosiaalista kanssakäymistä.

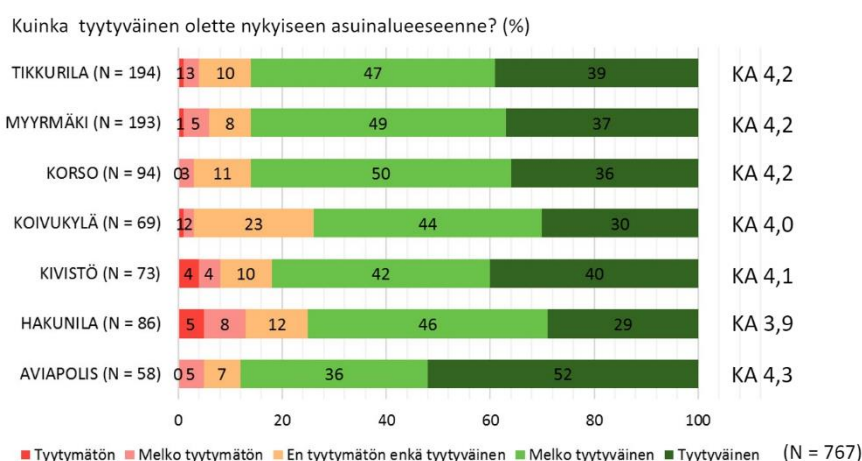
Keväällä 2018 tehdyn yleiskaavan asukaskyselyn perusteella erityisesti Hakunilan alueella yhteisöllisyyden koke-mus korostui vastauksissa. Yhteisöllisyys nousi vastauksista esiin myös muutamilla pientaloalueilla mm. Myyr-mäen ja Tikkurilan suuralueilla. Yleiskaavan vaikutuksia yhteisöllisyyden kehitykseen on vaikea ennakoida. Jos rakentamisella onnistutaan tukemaan elinkaariasumisen tavoitteita, mahdollistuu niin lapsiperhe- kuin vanhus-talouksien pidempiaikainen asuminen alueella ja sitä kautta yhteisöllisyys voi vahvistua. Väestörakenteen van-hentuminen voi vaikuttaa alueiden asukkaiden aktiivisuuteen. Alueet voivat hiljentyä, mutta toisaalta vanhempi väestö on usein hyvinkin aktiivista ja verkostoituvaa oman alueensa hyväksi toimivaa. Yleiskaava on yhteisölli-syydenkin näkökulmasta mahdollistava. Yleiskaavan tavoitteiden mukaisen kasvun mahdollistaminen edellyttää myös täydentävää ja uudistavaa lisärakentamista. Tämän myötä on olemassa riski, että yhteisöllisiksi koetuilla alueilla uuden rakentamisen myötä yhteisö jakautuu kahtia (me ja ne muut), jolloin yhteisöllisyyden tunne voi heiketä.

Kuva 14. Myyrmäen monttu toimii hyvänä yhteisöllisen aktiivisuuden ytimenä, asukkaiden ”yhteispihana”.
(Kuva Sakari Manninen, Vantaan kaupungin aineistopankki)

VIIHTYISYYS

Asuinalueiden viihtyisyys on subjektiivinen, monesta eri tekijästä muodostuva kokonaisuus. Asuinalueen monipuolisuus on viihtyvyyden kannalta keskeistä. Se edellyttää niin palveluiden, työpaikkojen, asumisen kuin virkistuksen monipuolista tarjontaa, toisin sanoen toiminnallisesti sekoittunutta rakennetta. Siihen vaikuttaa mm. etäisyys keskustasta, virkistysalueiden läheisyys, päivittäisten palveluiden saavutettavuus sekä alueen luonnonympäristön ominaisuudet. Luonnonläheisyys ja viherympäristö ovat merkittävimpiä viihtyisyyden osatekijöitä. Vantaan asukasbarometri 2018-kyselytutkimuksen tulosten mukaan vantaalaiset ovat kohtuullisen tyytyväisiä asuinalueisiinsa. Erot asuinalueiden kesken ovat melko pieniä. Viihtyisyyteen eniten vaikuttavat tekijät ovat asukasbarometrin tulosten mukaan hyvin yhteneväiset edellä mainittujen viihtyisän elinympäristön osatekijöiden kanssa. Pysäköintipaikkojen ja palveluiden puute koetaan eniten viihtyisyyttä heikentäväksi ominaisuudeksi.

Kuva 15. Asukkaiden tyytyväisyys asuinalueeseensa (Vantaan asukasbarometri 2018)

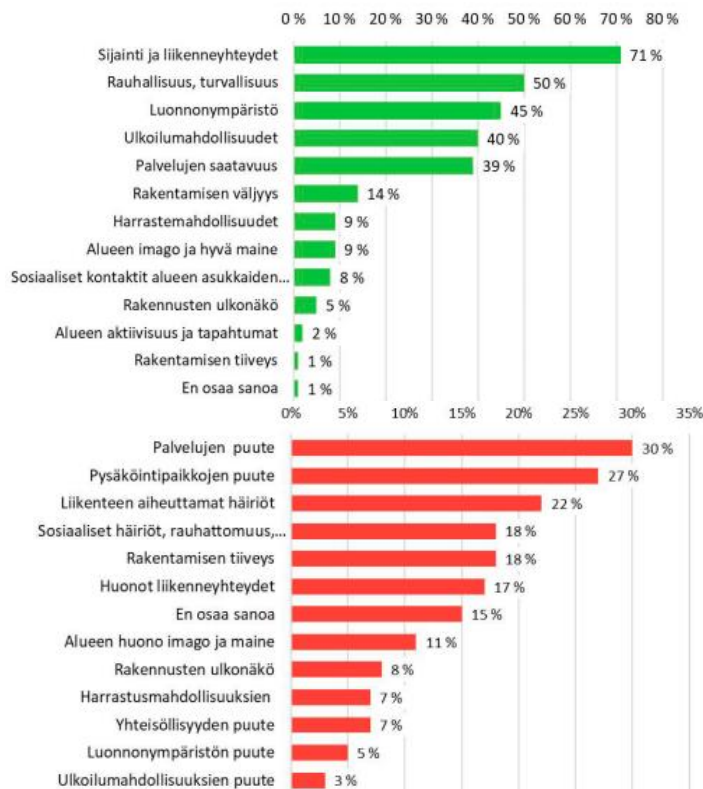
Viheralueet vaikuttavat ihmisten fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen. Terveysvaikutustensa vuoksi viherrakenteen tulisi jatkua kaupunkirakenteen lomassa. Elvyttävä ympäristö auttaa ihmistä palautumaan ja irtautumaan arkipäivän stressaavista asioista. Elvyttävässä ympäristössä kiteytyvät luonnon psykofyysiset positiiviset vaikutukset. Se on vallitsevasti viherympäristöä, parhaimmillaan metsää tai muuta luonnonympäristöä, joka ympäröi kokijansa kokonaan. Valtaosalla ihmisistä mielipaikka löytyy luonnosta, lopuille se löytyy urbaanista ympäristöstä tai sosiaalisista tilanteista, kuten harrastusten parista. Viher-, luonto- ja myös vesiympäristöillä on todettu olevan ihmiseen positiivisia vaikutuksia, ja niillä on mitattu samanlaisia psyykkisen säätelyn ja hyvinvoinnin vaikutuksia kuin mielipaikoilla. (Kettunen & Seppälä, 2017.) Keväällä 2018 tehdyn yleiskaavakyselyn mukaan asukkailla merkityksellisiä ja säilytettäviä paikkoja mm. ovat Tikkurilan keskuspuisto, Rekolanmetsä, Kuusijärven ympäristö, Ankkapuisto, Petikon ulkoilualueet, Mätäojan laakso sekä Raappavuori. Näiden lisäksi elvyttäviä paikkoja voivat olla laajat ulkoilu- ja virkistysalueet Petikossa ja Siipoonkorvessa, maaseutumaiset alueet luoteis-Vantaalla ja Sotungissa sekä esimerkiksi Vantaan- ja Keravanjoen varret. Nämä alueet ovat paikoin etäällä asukkaista. Tällöin olennaista on virkistysalueiden verkoston saavutettavuus ja yhdistävyys, joka yleiskaavassa säilyy.

LUE LISÄÄ:

Vantaan asukasbarometri 2018.

Vantaan yleiskaava 2020. Vuorovaikutusraportti II. Yleiskaavakyselyn tulokset.

Viihtyisyyden kannalta tärkeää on myös turvallisuuden kokeminen. Turvattomuuden kokemus vaihtelee niin alueen luonteen kuin kokijan iän ja sukupuolen mukaan. Toimintojen sekoittamisella voidaan luoda alueita, jotka ovat eläviä ja turvallisia ympäri vuorokauden. Epävirallinen sosiaalinen kontrolli on olennainen osa asuinalueen

Kuva 16. Viihtyvyy- ja epäviihtyvyystekijät Vantaalla Asukasbarometri 2018:n mukaan.

turvallisuutta. Fyysisellä suunnittelulla voidaan luoda alueita ja reittejä, jotka houkuttelevat ihmisiä ja sosiaalinen kontrolli vahvistuu. Erityisesti keskusta-alueilla toiminnot ovat sekoittuneita ja niissä on parhaimmat edellytykset turvalliseksi koettuun ympäri vuorokauden elävään kaupunkiympäristöön. Täydennysrakentamisella voidaan myös muilla alueilla parantaa ympäristön laatua ja lisätä sosiaalista kontrollia keskustojen ulkopuolisilla asumisen alueilla.

Yleiskaavan vaikutukset alueiden viihtyisyyteen konkretisoituvat tarkemman tason suunnittelun myötä. Yleiskaavan asumisen ja keskusta-alueiden määräyksillä voi syntyä toiminnallisesti monipuolista ja viihtyisää ympäristöä. Viihtyisyyttä lisäävät palvelut ovat keskustamaisilla ja tiiviillä alueilla helposti saavutettavia ja niiden tarjonta on monipuolisempaa toisin kuin pientalovaltaisilla ja maaseutumaisilla alueilla. Pientaloalueilla viihtyisyyden ydin muodostuu tavallisesti rakentamisen mittakaavasta sekä ympäristön vehreydestä. Yleiskaavan asumisen merkinnät saattavat paikoin muuttaa hieman rakentamisen mittakaavaa tehokkaammaksi. Asukkaat voivat kokea tämän viihtyisyyttä heikentäväksi. Toisaalta asukastiheyden kasvun myötä myös palvelutarjonta voi näillä alueilla parantua.

Yleiskaavassa olevalla vihertehokkuusmääräyksellä halutaan varmistaa tehostuvan ja uudistuvan kaupungin vehreys kaupunkiympäristön ekologiaa toimintoja vahvistamaan. Tämä lisää samalla ympäristön viihtyisyyttä lisäämällä kaupunkivihreää. Yleiskaavan joen varren kehittämismerkintä edistää urbaanissa ympäristössä olevien jokien varsien kehittymistä asukkaiden viihtyisyyttä lisääväksi ”olohuoneiksi”.

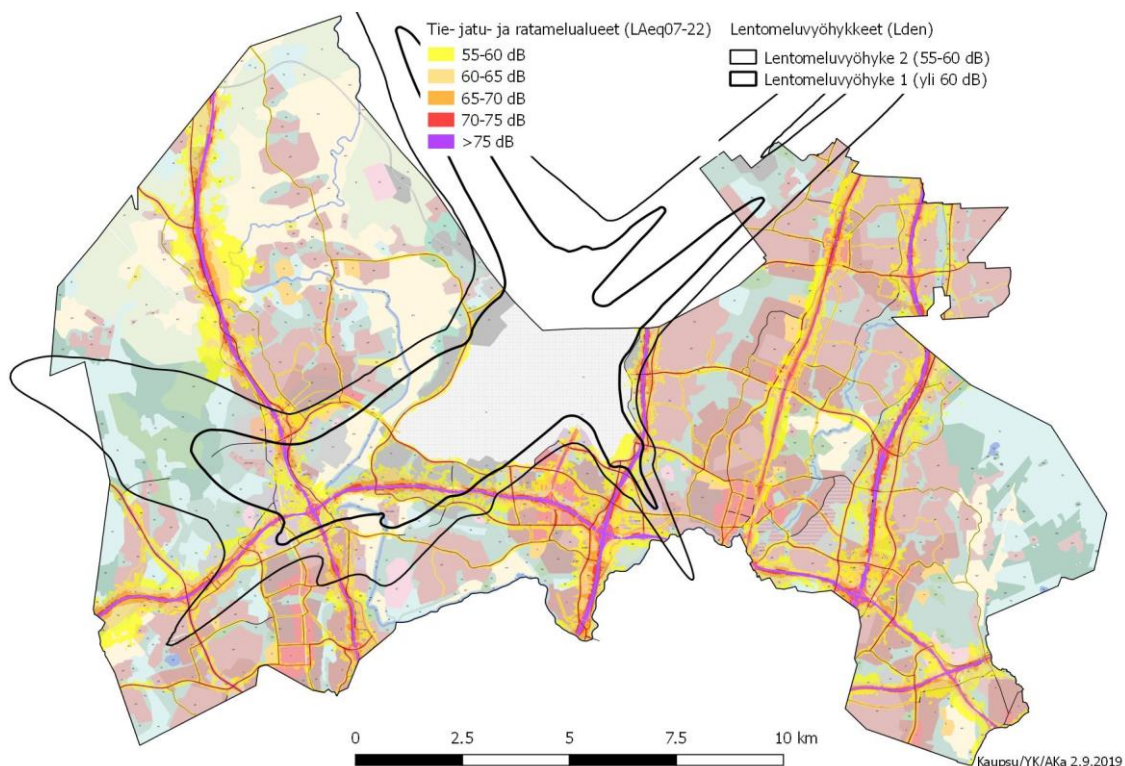
Tiivistymisen ja uudistumisen vaikutuksesta rakennustyömaista tulee osa kaupungin visuaalista ja -äänimäis-mää heikentäen viihtyisyyttä. Uuden rakentamisen tulisi kuitenkin yleiskaavan määräysten myötä tuottaa laadukasta ja viihtyisää kaupunkiympäristöä. Viihtyisyyden ja ympäristöhaittojen hallinnan vuoksi alueilla, joilla

tapahtuu runsaasti rakentamista, tulisi hallita muutosta kokonaisuutena siten, että alueella jo asuviin ihmisiin kohdistuvat haitalliset vaikutukset eivät veny kohtuuttoman pitkäkestoisiksi.

TERVEELLISYYS, YMPÄRISTÖHÄIRIÖT

Asuinympäristöissä käyttäjämäärien lisääntyminen lisää väistämättä potentiaalisia häiriötekijöitä asumiselle. On enemmän meluja, hajuja, valoja, paikkojen kulumista ym. tapahtumaa ympäristössä. Mitä enemmän on ihmisiä samassa paikassa, sitä kiivaammaksi paikan syke yleensä muuttuu. Ympäristön kiivas rytmi ja jatkuvat häiriötekijät nostavat ihmisen stressihormonitasoja, mikä pitkittyessään voi uhata ihmisen terveyttä. Tiivistämiskehityksessä on aiheellista huomioida suunnittelusta lähtien asuinympäristöjen rauhan ylläpito; asuntoa tulee voida pitää lepopaikkana, myös tiiviissä kaupungissa. Vahvasti rakennettu ympäristö yksipuolistaa mikroympäristöä siten, että se voi käydä haastavaksi ihmisten ja eläintenkin immuuteetille, ellei suunnittelussa kiinnitetä huomiota riittävän ja oikeanlaisen kasvullisen maaperän säilymiseen asuinympäristöissä.

Melu, ilmansaasteet ja muut ympäristöhäiriöt vaikuttavat elinympäristön terveellisuuteen. Asuinalueilla usein epämiellyttäviksi koettuja alueita ovat meluisat liikenneväylät, ravintoloiden ja asemien lähistöt sekä muut vastenmieliseksi koetut rakennukset ja asuinympäristöt. Vantaalaiset altistuvat melulle ja ilmanlaadun epäpuhtauksille pääasiassa kasvavan lento- ja tieliikenteen takia. Vantaan kaupunkirakenne aiheuttaa sen, että melu- ja ilmanlaatuongelmat ovat eri alueilla hyvin erilaisia. Toisaalla suurin meluhaitan aiheuttaja on lentoliikenne, kun taas toisaalla se voi olla pistemäinen aiheuttaja, kuten teollinen toiminta. Ilmanlaatu saattaa olla vilkkaan tien pientareella huono erityisesti katupölyaikaa keväisin, mutta ilmanlaatuongelmia on myös kaukana väylistä tiiviillä pientaloalueilla, missä ilmanlaatu heikkenee lämmityskaudella puun pienpolton vuoksi.

Kuva 17. Yli 55 dB:n melualueet Vantaalla

Ulkoilman pienhiukkaset ovat kansanterveydellisesti merkittävien ympäristöhaitta ja ympäristömelu toiseksi merkittävien. Lisäksi haittoja aiheuttavat muut ilman epäpuhtaudet. Melulle ja ilmanlaadun epäpuhtauksille altistumisen on todettu olevan yhteydessä moniin terveyshaittoihin, jotka syntyvät hitaasti ja pitkäaikaisen altistuksen myötä. Keskeistä onkin huomioida uuden asutuksen sijoittamisen suhteessa melun ja ilman epäpuhtauksien lähteisiin, sillä melun terveyshaitat liittyvät erityisesti unen häiriintymiseen ja ilmanlaadun epäpuhtauksille altistutaan enimmäkseen sisätiloissa, joissa vietetään paljon aikaa. Lentomelualueet laajenevat voimassa olevaan yleiskaavaan nähden. Tämän muutoksen vuoksi lentomelualueilla asuu nyt laskennallisesti enemmän asukkaita kuin ennen. Kovimman lentomelun alueella asutusta ei lisätä, ja nämä alueet on pääosin osoitettu toimitila-alueiksi. Lentomelualueiden laajeneminen vaikuttaa kiinteistöjen arvoon ja paikoin lisääntyvät ääneneristävyysvaatimukset kasvattavat rakentamis- ja korjauskustannuksia hieman. Muilla lentomeluvyöhykkeillä on täydennysrakentamista, mutta uusia asuinalueita ei ole osoitettu melualueille (Lden yli 55 dB). Uudenlaisena määräyksenä Länsi-Vantaalla on lentokoneiden laskeutumisvyöhyke, jolla on ääneneristävyysvaatimus. Raidemelu ei lisäännä merkittävästi, mutta asemanseutujen tiivistäminen tuo uusia asukkaita raidemelun piiriin. Täydennysrakentaminen kuitenkin suojaa taempia alueita raidemelulta.

LUE LISÄÄ:

Yleiskaava 2020. Melu- ja ilmanlaatuvaikutusten arviointi.

Ratikan meluvaikutus on pieni, mutta esimerkiksi kaarteissa se voi erottua muusta liikennemelusta. Tie- ja katu-liikenteen melun arvioidaan lisääntyvän merkittävästi joillakin katuosuuksilla. Lisäksi yleiskaavassa on osoitettu uusia asumisen aluevarauksia melualueille tai niiden tuntumaan ja lisäksi melualueisiin rajautuu voimassa olevan yleiskaavan vielä toteuttamattomia asuinalueita. Näillä alueilla tulee tarkemmassa suunnittelussa kiinnittää huomiota meluntorjuntaan. Yleiskaavassa on annettu melua koskeva yleismääräys ja lentomelumääräyksiin on tuotu ääneneristävyysvaatimukset eri vyöhykkeillä.

Yleiskaavassa ympäristöhäiriöitä, kuten melua, tärinää ja raskasta liikennettä, aiheuttavia toimintoja on ohjattu alueille, joissa niistä aiheutuisi mahdollisimman vähän haittaa. Nämä alueet on osoitettu tilaa vaativan tuotanto toiminnan alueiksi (TT). Alueet sijaitsevat pääasiassa voimakkaan lento- tai tiemelun alueella lentokentän ympäristössä.

Liikenteen lisääntymisen myötä myös sen aiheuttamat ilmanlaatuhaitat lisääntyvät. Toisaalta ilman epäpuhtauksien pitoisuudet ovat olleet hitaassa laskussa ja niiden arvioidaan edelleen pienenevän ajoneuvokannan uudistumisen ja sähköistymisen myötä. Esimerkiksi katupölyn määrään tämä ei kuitenkaan vaikuta. Ilmanlaadun parantamisesta huolimatta ongelmallisia alueita on yhä vilkasliikenteisten teiden ja katujen varsilla. Liikenteen ohella keskeinen ilmanlaatuun vaikuttava tekijä Vantaalla on puun pienpoltto. Erityisesti lämmityskaudella ilmanlaatu heikkenee paikoin tiiviillä pientaloalueilla.

Yleiskaava ohjaa merkittävän osan asukasmäärän kasvusta keskusta-alueille ja niiden lähellä sijaitseville tiivistyville asuinalueille sekä hyvän joukkoliikennesaavutettavuuden alueille. Keskeisesti sijaitsevilla ja tiiviisti asutuilla alueilla on usein myös vilkkaasti liikennöityjä katuja ja erityisesti keskustamaisilla alueilla kaupunkirakenne on tiivis ja heikommin tuulettuva. Yleiskaava kuitenkin ohjaa etenkin tiiviimmillä alueilla kestävään liikkumiseen, jolloin autoliikenne voi vähentyä.

Yleiskaavan tarkkuustasosta johtuen aluevaraukset on piirretty kiinni teihin ja katuihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että asuminen ohjattaisiin välittömästi väylien varteen. Jatkosuunnittelussa tulee ottaa huomioon ilmanlaatuviöhykkeiden mukaiset suojaetäisyydet vilkasliikenteisistä teistä ja kaduista asumisen ja herkkien toimintojen osalta. Uusien teiden ja katujen sekä työpaikka-alueiden vaikutus ilmanlaatuun arvioitiin olevan pieni. Jatkosuunnittelussa olisi myös hyvä huomioida pientaloalueilla mahdollisuus puun säilyttämiseen esimerkiksi puuvajassa.

YHTEENVETO

Vantaan yleiskaavaaluonnos on luonteeltaan mahdollistava, tavoitteenaan hyvä elinympäristö vantaalaisille. Yleiskaavan skenaarioiden mukainen väestönkasvu keskittyy keskustoihin ja muualle olevan rakenteen lomaan. Kaupunkirakenne tiivistyy ja uudistuu ja samalla vantaalainen viherrakenne säilyy. Väestö kasvaa ja samalla sen ikärakenne vanhenee. Tämä vaikuttaa palvelutarpeeseen ja edellyttää kaupungilta hyvää toiminnallisuutta. Keskustat ja muut asumisen alueet monipuolistuvat ja tarjoavat erilaisia asumisen vaihtoehtoja vaihteleviin elämäntilanteisiin. Elinkaariasuminen ja asumisen uudenlaiset konseptit voivat toteutua ja sitoutuminen paikkaan sekä yhteisöön voi vahvistua. Täydennysrakentaminen ja uudistaminen muuttavat asumisen alueita ja keskustoja entistä urbaanimmaksi ympäristöksi. Täydennysrakentaminen ja tiivistäminen voivat lisätä alueiden toiminnallista monipuolisuutta ja elinvoimaa, mutta samalla lisääntyvät myös tiiviin kaupunkiympäristön haitat. Kasvava väestö lisää käyttöpainetta ja kulutusta virkistysalueverkostoon. Lisääntyvät luonnonsuojelualueet toimivat jatkossakin myös virkistyskäytössä, mutta niiden virkistyskäytön ohjaamiseen tulee ohjata resursseja, jotta vältetään luontoarvojen heikkenemiseltä liiallisen kulumisen vuoksi.

Palveluiden saavutettavuus turvataan ohjaamalla päivittäiset palvelut lähelle käyttäjiään, mutta samalla palveluiden keskittyminen suurempiin yksiköihin pääkeskustoihin ja keskustojen palveluiden saavutettavuus erityisesti vanhus- ja vammaisväestön näkökulmasta voi osoittautua haasteelliseksi. Itäisissä kaupunginosissa keskustojen välinen saavutettavuus paranee Vantaan ratikan myötä. Matkamäärien ennakoidaan kasvavan ja yleiskaavan ratkaisujen myötä kävelyn ja pyöräilyn osuus kasvaa. Tämä lisää asukkaiden hyvinvointia vähentämällä liikenteen päästöjä ja lisäämällä liikkumisen positiivisia terveysvaikutuksia.

Kasvat ja monipuolistuvat pääkeskustat houkuttelevat työvoimavaltaisia ja luovan alan työpaikkoja. Samalla Vantaalle perinteiset alat, kuten logistiikka ja varastointi tarjoavat runsaasti työpaikkoja. Lentokentän rooli seudun elinkeinoelämän solmuna vahvistuu Lentoradan toteutumisen myötä.

Kasvu muuttaa myös sitä, miltä Vantaa näyttää muiden silmin. Keskustat kasvavat ja muuttuvat entistä urbaaneimmiksi hyötyineen ja haittoineen. Kasvu tuottaa yleiskaavan määräysten toteutuessa laadukasta kaupunkiympäristöä ja lisää kaupunkiympäristön monipuolisuutta palveluineen ja työpaikkoineen, mutta kasvu tuottaa myös haittoja nykyisille asukkaille jo rakennusvaiheessa melun, tärinän ja pölyn lisääntyessä. Liikenteen kasvu lisää melua ja heikentää ilmanlaatua varsinkin huonosti tuulettuvissa keskustakortteleissa. Vastapainona säilyvät viihtyisiksi koetut pientaloalueet, jotka paikoin voivat tiivistyä. Perinteiset kulttuurimaisemat -ja miljööt ja säilyvät muistuttamassa vantaalaisesta historiasta ja säilyttävät historiallisen elementin osana vantaalaista kaupunki-identiteettiä.

Yleiskaavan sosiaaliset vaikutukset ovat kokonaisuus, joita on haastava arvioida ennakoon. Ne ovat luonteeltaan monitahoisia ja niiden lieventäminen edellyttää usein monialaista yhteistyötä niin kaupunkiorganisaation sisällä, kuin sen ulkopuolisten tahojen kanssa. Moni asukkaiden elinympäristöön vaikuttava seikka ratkaistaan lopulta jatkosuunnittelussa muun muassa kaavarunkojen yhteydessä. Jatkossa tarvitaan mm. kaupan konseptien ja maankäytön suunnittelun yhteensovittamista, täydennysrakentamisen ja uudistavan purkamisen aiheuttamien haittojen ja muiden kaupunkiympäristössä esiintyvien ympäristöhäiriöiden kokonaishallintaa, palveluverkon riittävyyden ja saavutettavuuden varmistamista. Asukkaiden osallistaminen suunnitteluprosesseihin voi helpottaa kaupungissa tapahtuvien muutosten hyväksyttävyyttä.

Lähteitä:

Faehnle, Maija; Jokinen, Johanna; Karlin, Anni; Lyytimäki, Jari (2010). Kaupunkiluonto ja monikulttuurisuus – maahanmuuttajat luontoalueiden kokijoina ja käyttäjinä. Suomen ympäristö 1/2010.

Kekkonen, Mikael (2002). Segregaatio Vantaalla: Katsaus Vantaan alueellisen eriytymisen ulottuvuuksiin vuonna 2000. Vantaan kaupunki, tilasto ja tutkimus, julkaisu C: 17- 2002.

Kettunen, Iita & Seppälä, Marja (2017). Mielipaikassa olo paranee. <https://sydan.fi/mielipaikassa-olo-paranee/> 09.10.2019.